

Atodiad 1

DRAFFT Gwyrddach, Tecach, Cryfach

Strategaeth Adfer ac Adnewyddu'r Ddinas

Mai 2021 – Dogfen Ymgysylltu

Cynnwys

Introduction	3
The Impact of COVID-19 on Cardiff	4
The response to date	6
UK Context	8
International Picture	10
Cities on the eve of COVID-19	10
Managing a changing city centre as three challenges converge	11
A model city post-COVID-19?	12
10 key trends to shape Cardiff's recovery and renewal	13
Recovery and Renewal: Greener, Fairer, Stronger	14
Immediate Recovery: Protecting Jobs and Business	15
Key Missions	17
Mission 1: Reimagine the city centre	17
Mission 2: A City for Everyone	19
Mission 3: A City of Villages	21
Mission 4: Culture and sport-led renewal	23
Mission 5: Tech City	26
Mission 6: One Planet Recovery	28
Delivering the Missions	30

Cyflwyniad

Mae pandemig COVID-19 wedi cael effaith eithriadol ar Gaerdydd, gan newid y ffordd rydym yn byw ein bywydau a'r ffordd rydym yn gwneud busnes mewn ffyrdd na allai llawer ohonom fod wedi'u dychmygu.

Wrth i'r ddinas ddod allan o'r pandemig mae'n hanfodol ein bod yn ystyried y camau y mae angen i ni eu cymryd i gyflymu adferiad, gan gydnabod ar yr un pryd fod angen inni ddefnyddio'r argyfwng fel catalydd i adeiladu'n ôl yn gryfach, yn wyrddach ac yn decach.

Mae'r adroddiad hwn yn rhoi ymateb cychwynnol y Cyngor i'r pandemig, gan amlinellu'r camau cychwynnol y byddwn yn eu cymryd i helpu i gael economi'r ddinas a bywyd y ddinas yn ôl ar eu traed ochr yn ochr â'r blaenoriaethau tymor hwy ar gyfer adnewyddu.

Mae'n amlinellu'n gryno sut mae'r pandemig wedi effeithio ar economi'r ddinas a'r tueddiadau cenedlaethol a rhyngwladol sydd wedi'u cyflymu yn ystod yr argyfwng. Yn ogystal, er mwyn llywio'r gwaith hwn, comisiynwyd Dr Tim Williams, awdurdod blaenllaw ar ddatblygu dinasoedd, i roi persbectif byd-eang. Mae ein hymateb yn gyfres o deithiau allweddol i ddatblygu dinas y dyfodol, a'r camau cychwynnol yr ystyriwn eu bod yn briodol i gyflawni'r teithiau hyn.

Mae'n sicr y bydd y pandemig yn cael effaith hirdymor, ond rydym hefyd wedi gweld cyflymiad o dueddiadau a oedd yn dod i'r amlwg cyn COVID-19. Yn yr un modd, rydym wedi gweld newidiadau yn y ffordd rydym yn gweithio ac yn byw y gallem fod eisiau eu cynnwys yn y ddinas yn y dyfodol. Mae'r adroddiad hwn yn ystyried yr holl faterion hyn a sut, o safbwynt datblygu dinas, y dylem fabwysiadu dull partneriaeth o fynd i'r afael ag argyfwng sydd, mewn sawl ffordd, yn debyg i'r hyn a effeithiodd ar y ddinas wrth iddi fynd i'r afael â'r broses o ddad-ddiwydiannu ar ddiwedd y 1970au a'r 1980au.

Mae'r ddinas yn mynd i amgylchedd newydd a gwahanol, gyda heriau a chyfleoedd newydd. Mae'r ddogfen hon yn cynnig rhai o'r mentrau a'r prosiectau y bydd y Cyngor yn eu datblygu, ac yn dechrau sgwrs gyda dinasyddion a rhanddeiliaid y ddinas ar sut y gallwn ni, gyda'n gilydd, arwain adferiad ac adnewyddu ym mhrifddinas Cymru.

Effaith COVID-19 ar Gaerdydd

Mae'r pandemig COVID-19 wedi cael effaith fawr ar bob agwedd ar fywyd y ddinas. Yn bennaf oll, mae'n argyfwng iechyd cyhoeddus sydd wedi gweld dros 880 o ddinasyddion yn colli eu bywydau a thros 26,000 o bobl wedi'u heintio dros y flwyddyn ddiwethaf. Mae aros gartref ac aros yn lleol wedi golygu misoedd lawer ar wahân i deuluoedd a ffrindiau.

Mae busnesau wedi cau am gyfnodau estynedig ac mae drysau manwerthu a lletygarwch wedi cau, gyda 50,000 o weithwyr yn y ddinas ar ffyrlo yn haf 2020, ac mae 9,000 wedi bod yn ddibynol ar y Cynllun Cymhorthdal Incwm Hunangyflogaeth ac mae diweithdra wedi dyblu'n fwy na heb yn ystod y flwyddyn ddiwethaf.

Effeithiwyd yn arbennig ar swyddi a busnesau lle mae cyswllt uniongyrchol â phobl, gan gynnwys manwerthu, lletygarwch a gwasanaethau cyswllt agos. Mae'r sectorau hyn sy'n tueddu i gyflogi mwy o bobl ifanc, menywod a phobl o gefndir lleiafrifoedd ethnig ac sydd fel arfer, er nad yn gyfan gwbl, wedi'u crynhoi yng nghanol y ddinas.

Felly, effeithiwyd yn arbennig ar fusnesau canol y ddinas yn ystod y cyfnod hwn. Stopiodd y rhan fwyaf o fusnesau yng nghanol y ddinas weithredu yn ystod y cyfnod clo cychwynnol, tra bod dwy ran o bump yn pryderu am roi'r gorau i fasnachu. Mae hyn mewn ardal sydd â bron 70,000 o swyddi, clwstwr cyflogaeth mwyaf Cymru, sy'n cynrychioli tua thraean o weithlu'r ddinas ac yn gyfrifol am ddenu'r rhan fwyaf o'r 21 miliwn o ymwelwyr blynyddol yn y ddinas.

Ledled y DU mae busnesau hefyd wedi bod yn colli swyddi'n barhaol. Mewn rhai achosion mae hyn wedi bod o ganlyniad i effaith economaidd uniongyrchol y pandemig, tra bod busnesau eraill (yn enwedig rhai cadwyni manwerthu mawr ar y stryd fawr) wedi gweld cyflymu tueddiadau fel y symudiad tuag at siopa ar-lein. O ganlyniad, mae'n amlwg, er gwaethaf y gefnogaeth sydd ar waith, nad ydym yn disgwyl i'r farchnad lafur gael ei hadfer yn llawn ac ar unwaith ar ôl i'r holl gyfyngiadau gael eu codi.

Mae canol dinasoedd hefyd wedi gweld effaith cyfyngiadau ar ddigwyddiadau a nifer yr achosion o weithio o gartref i weithwyr swyddfa.

Dangosodd tystiolaeth o'r haf diwethaf lle'r oedd llacio'r cyfyngiadau wedi caniatáu'n raddol ailagor lletygarwch gyda mesurau ymbellhau cymdeithasol ar waith fod nifer yr ymwelwyr yn dychwelyd i lefelau ychydig yn is na'r flwyddyn flaenorol, yn enwedig yn ardaloedd y ddinas lle cyflwynodd y Cyngor ymyriadau penodol i gynorthwyo ymbellhau cymdeithasol.

Mae'r pandemig wedi gweld lleoliadau diwylliannol ac amgueddfeydd y ddinas yn cau eu drysau, gydag effaith

ar fywyd y ddinas, lles a swyddi yn y sectorau celfyddydol a chreadigol.

Mae'r pandemig hefyd wedi newid y ffordd rydyn ni'n defnyddio ein dinas. Yr ydym wedi gweld newidiadau radical yn y ffordd yr ydym yn symud o gwmpas, gyda chynnydd mewn beicio'n gysylltiedig â gostyngiadau mawr yn y defnydd o drafndiaeth gyhoeddus. Mae tagfeydd wedi lleihau, gwellwyd ansawdd aer, a chymudo yn y ddinas-ranbarth yn llai o lawer ers cyn y pandemig.

Mae'r cynnydd mewn gweithio gartref, gydag amcangyfrif o 46% ohonom yn gweithio o bell yng Nghaerdydd, wedi arwain at lawer yn darganfod y cymdogaethau ar garreg eu drws am y tro cyntaf, a mwy o alw am wasanaethau ac amwynderau yn nes adref. Mae manau cyhoeddus a pharciau'r ddinas wedi dod yn bwysicach fyth, ar gyfer cael mynediad i fannau gwyrdd a natur yn ystod y cyfnod clo a, phan wnaeth cyfyngiadau ganiatáu, i gyfarfod â ffrindiau a theulu.

Bydd gwahanol gymunedau a grwpiau o bobl wedi cael profiadau gwahanol iawn. Nid yw effaith y pandemig ar iechyd wedi'i theimlo'n deg, gyda lefelau uwch o haint yng nghymunedau mwy difreintiedig y ddinas ac ymhlith lleiafrifoedd ethnig.

Ac er bod plant a phobl ifanc yn gyffredinol yn llai clinigol agored i COVID-19 na'r boblogaeth oedolion, mae effeithiau ehangach y pandemig wedi effeithio'n anghymesur ar y genhedlaeth iau. Ers mis Mawrth 2020, mae plant a phobl ifanc wedi profi sawl cyfnod estynedig o gau ysgolion ac wedi gweld arferion eu bywydau bob dydd yn llwyr newid.

Crynodeb o'r Effaith ar Gaerdydd

- Cafodd economi'r ddinas ei tharo'n galed gan y pandemig, gyda dyblu diweithdra ond yn cael ei liniaru gan lefelau uchel o gefnogaeth gyhoeddus.
- Cafodd pobl ifanc eu taro'n arbennig, yn enwedig y rhai sy'n gweithio mewn digwyddiadau, lletygarwch a manwerthu.
- Roedd newid cyflym a sylweddol i weithio gartref, gyda 46% o'r gweithlu yn gweithio gartref ar anterth y pandemig.
- Roedd canol y ddinas yn arbennig yn teimlo'r effaith oherwydd y cyfyngiadau a osodwyd, a nifer yr achosion o weithio gartref.
- Cafodd y sector diwylliannol, celfyddydol a threftadaeth ei daro'n galed, ac ataliwyd rhaglen digwyddiadau mawr Caerdydd.
- Mae trafndiaeth yn llifo ar draws ac i mewn i'r ddinas wedi lleihau, gyda symudiad at feicio a cherdded
- Bydd anghydraddoldebau economaidd a fodolai cyn y pandemig: rhwng yr hen a'r ifanc; cyfoethog a thlawd; a rhwng grwpiau lleiafrifoedd ethnig; wedi ehangu.

- Mae tystiolaeth o haf 2020 wedi dangos, unwaith y bydd cyfyngiadau'n lleddfu, bod galw parhaus yn ein heconomi.

Mae'r ymateb hyd yma

Cefnogi busnesau a gweithwyr

Ym mis Mehefin 2020, cytunodd y Cabinet i sefydlu Tasglu Adfer Economaidd, gan ganolbwyntio ar:

- Roi cymorth i fusnesau a gweithwyr;
- Creu cyfleoedd i bobl ifanc;
- Creu partneriaethau i hyrwyddo'r defnydd o opsiynau;

Sicrhodd Tîm i Mewn i Waith y Cyngor dros £1 filiwn o gyllid yn llwyddiannus i gynyddu'r capasiti i ymateb. Mae hyn wedi galluogi cynyddu gweithgarwch, gan arwain at tua 400 o unigolion yn cael cymorth i gael gwaith. Yn ogystal, cefnogodd y tîm ymhell dros 200 o gyflogwyr drwy eu Tîm Cyswllt Cyflogwyr, rhoddodd gyngor ar gael mynediad i gyflogaeth, hyfforddiant neu fudd-daliadau i 40,000 o unigolion, gan gefnogi dros 1,000 o unigolion â hawliadau Credyd Cynhwysol yn uniongyrchol; darparwyd dros 300 o gyrsiau hyfforddi a darparwyd hyfforddiant Dysgu Oedolion i dros 1,200 o bobl. Mae'r Tîm i Mewn i Waith hefyd wedi datblygu cymorth diswyddo diwydiant-benodol i gyflogwyr y mae'r hinsawdd economaidd bresennol yn effeithio arnynt, megis Debenhams ac Arcadia.

Mae'r Cyngor hefyd wedi gweithio'n agos gyda swyddogion yn Llywodraeth Cymru i adolygu'r galw am gymorth busnes ac, yn benodol, y rhai a syrthiodd rhwng bylchau cymorth Llywodraeth y DU. O ganlyniad, rydym wedi darparu dros 10,000 o grantiau i fusnesau bach, tua 800 o grantiau llawrydd ar gyfer y sector creadigol, yn ogystal â 200 o grantiau i fusnesau newydd. Mae timau Ardrethi Busnes a Datblygu Economaidd y Cyngor wedi cefnogi bron i 20,000 o fusnesau ac wedi talu dros £120 miliwn o gymorth ariannol yn ystod y pandemig.

Cefnogi Pobl Ifanc

Mae'r Tasglu Adfer Economaidd hefyd wedi gweithio i greu cyfleoedd ychwanegol i bobl ifanc. Mae hyn wedi cynnwys cydgyssylltu a hyrwyddo'r Cynllun Kickstart, sy'n darparu cyllid i greu lleoliadau swyddi newydd i bobl ifanc 16 i 24 oed ar Gredyd Cynhwysol sydd mewn perygl o ddiweithdra hirdymor. Mae'r Cyngor hefyd wedi gwneud cais uniongyrchol i gyllid grant Cynllun Kickstart Llywodraeth y DU, i helpu i greu cyfleoedd Hyfforddion Corfforaethol Kickstart i'r rhai 16-24 oed, sy'n hawlio Budd-dal Cyffredinol ac mewn perygl o ddiweithdra hirdymor.

Mae Gwasanaeth Ieuencid y Cyngor wedi ehangu ei nifer o fentoriaid, gan alluogi rhoi cymorth un-i-un i 300 yn fwy o gleientiaid yr wythnos. Mae 22 o weithwyr gofal wedi cael cymorth i gael gwaith drwy brosiectau mentora a hyfforddiant cyn cyflogi. Yn ogystal, mae'r Cyngor hefyd wedi comisiynu Un Filiwn o Fentoriaid i ehangu ei raglen fentora ar gyfer pobl ifanc yng

Nghaerdydd, gan ddarparu mentora un i un i bawb sy'n cymryd rhan.

Adferiad Canol y Ddinas

Yn ystod haf 2020 rhoddwyd cyfres o ymyriadau ar waith i gefnogi busnesau a gwneud canol y ddinas yn lle mwy diogel a deniadol i drigolion ac ymwelwyr.

Cafodd y Castell ei wneud yn rhad ac am ddim i ymwelwyr, gan greu sgwâr cyhoeddus gwyrdd newydd yng nghanol y ddinas.

Ym mis Awst 2020, sefydlodd y Cyngor, mewn partneriaeth â Caerdydd AM BYTH, Gaffi Stryd y Castell, i ddarparu lle ychwanegol i werthwyr bwyd yng nghanol y ddinas yn sgîl y cyfyngiadau a osodwyd.

Datblygodd y Cyngor hefyd yr ymgyrch '#yrUnDdinas' i hyrwyddo nifer yr ymwelwyr yng nghanol y ddinas mewn ffordd ddiogel. Cyflwynwyd yr ymgyrch yn bennaf drwy asedau digidol, gan dargedu cynulleidfaoedd penodol i adlewyrchu newidiadau mewn cyfyngiadau a ddaeth i rym.

O ganlyniad i'r ymyriadau a roddodd y Cyngor ar waith, perfformiodd y cynnydd yn nifer yr ymwelwyr yng nghanol y ddinas yn well na chyfartaledd dinasoedd rhanbarthol yn sylweddol, gyda'r adferiad yn fwyaf amlwg yn Stryd y Castell a'r tu allan iddi, yn enwedig y Stryd Fawr.

Buddsoddi mewn teithio llesol

Er mwyn cefnogi'r newid i deithio diogel a llesol, cyflwynwyd y gwaith o ddarparu'r rhwydweithiau beicio, gyda lonydd beicio dros dro newydd yn cael eu rhoi ar waith ledled y ddinas.

Canolfannau ardal

Er mwyn cefnogi adferiad canolfannau lleol, gwnaed gwelliannau i ddarparu lle ychwanegol ar gyfer bwyta ac yfed, manau cyhoeddus diogel a mwy o seilwaith cerdded a beicio lleol, gan gynnwys mentrau Wellfield Road, yr Eglwys Newydd, Llandaf a Phontcanna.

Crynodeb Ymateb Caerdydd

- Mae cynnydd cyflym yn ei gymorth gwasanaethau I Mewn I Waith wedi helpu pobl i ddychwelyd i waith neu hyfforddiant
- Mae dros £120m o gymorth uniongyrchol i fusnesau wedi'i weinyddu gan y Cyngor.
- Mae amrywiaeth o gymorth ychwanegol hefyd wedi'i roi ar waith i bobl ifanc, gan gynnwys cynllun Hyfforddai Corfforaethol Kickstart.
- Cyflwynodd y Cyngor amrywiaeth o ymyriadau yng nghanol y ddinas a oedd yn amlinellu gwydnwch y ddinas a'r gallu i gynyddu nifer yr ymwelwyr.
- Gwnaed buddsoddiadau ar draws y ddinas mewn lonydd beicio dros dro a pharhaol
- Helpodd cynlluniau canolfannau ardal i gefnogi adferiad i siopau a bwytai mewn cymunedau lleol.

Cyd-destun y DU

Ledled y DU, mae'r pandemig wedi taro dinasoedd galetaf. Maent hefyd wedi gweld y newid mwyaf yn y ffordd y mae pobl yn gweithio, ymweld a chwarae yn eu hardaloedd lleol.

Newid dros nos i weithio gartref

Ar ei anterth, roedd tua hanner gweithlu'r DU yn gweithredu gartref ar ryw ffurf neu'i gilydd.

Cyn y pandemig roedd cyfarfod ar-lein yn newydd-deb i lawer, heddiw dyma'r norm. Mae'n amlwg y bydd llawer o'r ymddygiad hwn yn cael ei gloi i mewn, ac y gwelwn newid parhaol yn amgylchedd y swyddfa yn y byd ôl-bandemig. Fodd bynnag, ni fydd hyn yn gweld diwedd y swyddfa, ac mewn llawer o achosion ystyrir bod hyn yn gyfle i ddinasoedd ailgyfeirio eu hunain tuag at weithgareddau mwy cynhyrchiol a chydweithredol.

Er gwaethaf y pandemig bu effaith gymharol isel ar gyfraddau swyddi gwag mewn swyddfeydd hyd yma, er y bydd yr effaith lawn yn cymryd peth amser i'w deall. Serch hynny, mae gwaith a wnaed gan Arup yn awgrymu y bydd gostyngiad o 20% yn y galw am swyddfeydd yn y dyfodol.

Mae tystiolaeth o ddadansoddiad y DU hefyd yn dangos, er bod gweithio gartref yn rhywbeth sy'n addas i rai – nid yw'n rhywbeth y mae pawb am ei wneud. Yn benodol, mae arolygon wedi amlinellu bod y rhai mewn galwedigaethau rheoli bron ddwywaith yn fwy tebygol o fod eisiau cael rhyw fath o weithio hyblyg na'r rhai mewn galwedigaethau llafur â llaw.

Cyflymu'r newid i fanwerthu ar-lein

Mae dadansoddiad gan yr arbenigwyr dinasoedd Metrodynamics yn awgrymu'r hyn y mae llawer yn credu ei fod yn anochel – y bydd manwerthu ar-lein yn nodwedd fwy parhaol o'r economi ôl-bandemig. Fodd bynnag, dim ond cyflymu tuedd cyn pandemig yw hyn. Er bod y newid yn cynnig cyfleoedd i ailgynllunio canolfannau trefol i gyd-fynd â dibenion newydd, mae Metrodynamics yn amlinellu ymhellach fod heriau sylweddol i'w hwynebu yn y byrdymor. Mae amcangyfrifon gan KPMG yn awgrymu y gallai rhwng 20% – 40% o'r arlwy manwerthu gael ei golli i fanwerthu ar-lein.

Ond, mae canol y ddinas fel 'profiad' ar gyfer siopa, bwyta ac yfed yn ymddangos yn wydn.

I'r gwrthwyneb ledled y DU rydym wedi gweld nifer yr ymwelwyr yng nghanol dinasoedd yn gwella'n gymharol gyflym. Nid yw'n ymddangos bod y galw i bobl ddychwelyd i'r mannau hyn fel lleoedd i gyfarfod, lle mae siopa neu weithio yn un rheswm i ymweld â hwy, yn arbennig o agored i niwed. I'r perwyl hwnnw, yr her i ddinasoedd yw sicrhau eu bod yn parhau'n weithgar, yn fywiog ac yn ddeniadol. Yn gyffredinol, mae dinasoedd yn

ymateb drwy wneud mwy o'r cymeriad lleol sy'n creu profiad dinas yn fwy unigryw i bob dinas.

Wedi'i orfodi i gau am ran fwyaf o'r flwyddyn, mae'r sector lletygarwch wedi cael ergyd enfawr o'r pandemig. Mae llawer yn y sector wedi cau, mae rhai wedi newid eu model busnes, tra bod eraill wedi cael trafferth. Fodd bynnag, mae'r pandemig hefyd wedi gweld llawer o arloesi o fewn y sector, o dafarndai a bwytai yn croesawu ffyrdd newydd o weithio.

Ar ôl pandemig, mae sylwebyddion yn amlinellu'r disgwyliad y bydd arian i'w wario, gyda lleddfu'r cyfnod clo yn arwain at ruthr o bobl yn mynd allan.

At hynny, canfu arolwg a gynhaliwyd gan Demos ei bod yn glir iawn bod y rhan fwyaf o bobl o'r farn bod eu cyfleusterau lleol, gan gynnwys manwerthu, gwasanaethau trafndiaeth a pharciau a mannau agored, wedi dod yn bwysicach iddynt. Awgrymodd yr arolwg fod hyd yn oed pethau a oedd wedi'u cyfyngu ystod y pandemig, fel mynediad i drafnidiaeth a swyddi lleol, hefyd wedi cynyddu o ran pwysigrwydd.

Ailganfod ardaloedd lleol

Y consensws yw bod y pandemig wedi arwain at fwy o gysylltiad rhwng pobl a'u hardal ledled y DU, boed hynny ar gyfer siopa bwyd, mynd am goffi, neu archwilio'r hyn sydd ar garreg eu drws. I lawer o sylwebyddion, bydd llawer o'r gweithgarwch hwn yn parhau i fod dan glo, gydag awydd i gael cymdogaethau gwell, glanach, gwyrddach, mwy diogel a mwy cynaliadwy. Mae arolygon hefyd yn awgrymu bod pobl yn bwriadu treulio mwy o amser yn yr ardal leol, hyd yn oed wrth i'r pandemig leddfu.

Mae'r pandemig wedi ehangu anghydraddoldebau presennol

Nid yw effaith y pandemig ar iechyd wedi'i themlo'n gydradd, gyda phobl hŷn a phobl o gymunedau difreintiedig ac o gefndir lleiafrifoedd ethnig yn profi canlyniadau iechyd gwaeth. Ledled y DU, mae'r rhai sy'n gweithio mewn swyddi rheng flaen – 'gweithwyr allweddol' yn aml – wedi gweld lefelau uwch o haint a mwy o farwolaethau na'r rhai sy'n gallu gweithio gartref. Yn gyffredinol, mae anghydraddoldebau economaidd ac iechyd a fodolai cyn y pandemig wedi gwaethygu.

Crynodeb Cyd-destun y DU

- Mabwysiadodd y rhan fwyaf o weithlu'r DU ryw fath o waith cartref, a disgwylir i rywfaint o hyn barhau.
- Bydd rhywfaint o ostyngiad yn y galw am swyddfeydd.
- Bydd manwerthu ar-lein yn dod yn nodwedd fwy parhaol, ac eto disgwylir y bydd canolfannau lleol yn cael eu haileni a'r galw am iddynt deimlo'n gynhenid.
- Disgwylir i nifer o ymwelwyr ddychwelyd i ganol dinasoedd – ond efallai gan chwilio am ystod ehangach o brofiadau.

- Mae'r amgylchedd lleol wedi dod yn bwysicach i bawb ledled y DU.
- Mae effeithiau economaidd y feirws wedi taro'r cymunedau ifanc a difreintiedig yn anghymesur.

Darlun Rhyngwladol

Dr Tim Williams

Mae pandemig COVID-19 wedi cael effaith fawr ar ddinasoedd a bydd yn sicr o gael effaith barhaol. Fodd bynnag, mae'n amlwg na fydd yn arwain at farwolaeth dinasoedd yn ei sgil, yn hytrach bydd dinasoedd fel Caerdydd ar flaen y gad yn ein hadferiad economaidd. Mae'r pandemig wedi cyflymu tueddiadau economaidd, boed mewn gweithio ystwyth neu ddatblygiad technoleg.

Er y gallai megaddinasoedd y byd ei chael hi'n anodd wrth i bobl a busnesau chwilio am leoedd mwy cyfforddus i fyw a gweithio ynddynt, mae manteision crynodiad, rhannu syniadau a chydweithio yn debygol o ddod yn bwysicach nag erioed.

Bydd ansawdd bywyd yn dod yn fwyfwy pwysig i bobl sy'n byw mewn dinasoedd, ac mae hyn yn dod â chyfle gwirioneddol i ddinasoedd llai sy'n ddigon mawr i elwa o goleddu, ond yn ddigon bach i ddarparu ansawdd bywyd heb ganlyniadau negyddol llygredd, tagfeydd, a chost byw uchel.

Yng Nghymru, Caerdydd sydd yn y sefyllfa orau i ymateb. Gwendid Caerdydd yw ei chyfle hefyd. Mae'r ddinas, yn ôl safonau rhyngwladol, yn fach. Mae ei maint yn golygu nad yw'n sicrhau'r manteision crynodiad i'r genedl y gallai, ac er bod ei haileni yn y degawdau diwethaf wedi gweld y ddinas yn perfformio'n dda, mae'n dal i fod ymhell o gyflawni dros y genedl yn y ffordd y gallai.

Mae'n hanfodol bod Caerdydd yn cael ei grymuso i ymateb. Mae'r holl dystiolaeth ar berfformiad dinasoedd yn dangos bod ei llywodraethau'n ffynnu ac yn cyflawni'r rhan fwyaf ar gyfer eu rhanbarth pan gânt eu grymuso ac yn gweithio mewn partneriaeth â haenau eraill o lywodraeth. Mae'n hanfodol, felly, bod y ddinas yn cael y cyfrifoldeb, y pwerau a'r gallu i bennu a rheoli ei hagenda economaidd – ond wrth wneud hynny rhaid iddi fod law yn llaw â'i phartneriaid yn y ddinas-ranbarth a'r llywodraeth genedlaethol.

Dinasoedd ar drothwy COVID-19

Mae hanes yn awgrymu y byddwn ni fel cymdeithas yn trechu'r bygythiad hwn, waeth pa mor besimistaidd fu'r hwyliu. Rhaid cofio, yn dilyn Ffliw Sbaeneg 1918/19, y daeth yr 20au gwyllt, pan ddychwelodd twf i ddinasoedd a'r defnydd amlwg ohonynt. Fel y noda'r trefolydd Ed Glaeser, mae gan ddinasoedd a phandemigau hanes hir: mae dinasoedd a threfi bob amser wedi gorfod 'cael cydbwysedd rhwng darparu'r dwyseddau sy'n cefnogi'r cydweithio, yr wybodaeth a'r arloesedd sydd eu hangen i gyflymu twf economaidd, tra'n mynd i'r afael hefyd â'r risgiau i iechyd y cyhoedd y mae dwysedd yn eu creu'.

Beth bynnag sy'n digwydd o'r pwynt hwn, nid oes amheuaeth y gall Caerdydd, gyda'i sector cyhoeddus, y sector preifat a'r trydydd sector wedi'u halinio, ei 'reoli', a gwneud hynny gyda dychymyg ac asbri. Wrth wneud hynny gall Caerdydd nid yn unig barhau â'i thaith fel Dinas Graidd Cymru ond hefyd ddenu buddsoddiad a thalent newydd ar hyd y ffordd.

Ar drothwy COVID-19, roedd dinasoedd 'Mega', yn dechrau profi pwysau o dwf. Roedd eu cynhyrchiant ac felly eu hatyniad yn y farchnad ryngwladol yn eu gwneud yn ddiodefwyr o'u llwyddiant eu hunain gan fygwth eu monopoli fel atyniad talent, syniadau a chyfoeth. Yn benodol, roedd chwyddiant prisiau asedau uchel yn ysgogi rhai teuluoedd â phlant i symud i ardaloedd sy'n cynnig mwy o dai fforddiadwy a gallu byw

cyfatebol neu well. Roedd y dinasoedd byd-eang a'r rhai ar ffin y categori hwnnw'n dod yn 'ddinasoedd moethus', yn cael eu "boneddigo" a dod yn fwy anghyfartal. Roedd hyn yn ysgogi mwy o ddi-ddordeb yn atyniadau dinasoedd 'eilaidd' cystadleuol, gydag arwyddion o newid posibl yn naearyddiaeth atyniad talent a buddsoddiad lle cafodd dinasoedd llai ond cystadleuol gyda'r asedau cywir, amgylcheddau byw a strategaethau i fanteisio ar y sefyllfa.

Mae newyddion am farwolaeth dinasoedd wedi'i orliwio'n fawr....

Wrth ruthro i amddiffyn dinasoedd, mae'r trefolydd Richard Florida yn dweud bod y 'newyddion am farwolaeth dinasoedd wedi cael ei orliwio'n fawr'. Gan gyfaddef y bydd rhai agweddau ar ein dinasoedd a'n hardaloedd metropolitan yn cael eu hail-lunio, yn dibynnu ar ba mor hir y mae'r pandemig presennol yn para' a bod 'ofn dwysedd, ac o isffyrdd a threnau yn arbennig, ynghyd ag awydd am amgylchedd mwy diogel a mwy preifat yn gallu tynnu rhai tuag at y maestrefi', mae Florida'n awgrymu y bydd 'grymoedd eraill yn gwthio pobl yn ôl tuag at y canolfannau trefol mawr'. Mae'n ychwanegu y bydd rhai ohonynt yn artistiaid a cherddorion a dynnir yn ôl gan renti is, diotlch i'r diffyg economaidd o'r feirws sy'n caniatáu i ddinasoedd 'ailosod ac ail-lunio eu sefyllfaoedd creadigol'. Roedd sylwebyddion eraill wedi adleisio'r farn hon y bydd dinasoedd o'r fath yn gweld cynnydd o ran poblogaethau canol dinas a mwy o bobl ifanc yng nghanol dinasoedd.

Argyfwng i ddinasoedd mawr – a 'gwahaniaeth Caerdydd' fel dinas sy'n addas ar gyfer y cyfnod newydd?

Yn y cyd-destun hwn, pa beryglon gwirioneddol bynnag a allai fod o'r dwyseddau yn y dinasoedd mawr ar y llwyfan byd-eang, mae perygl penodol o ddinasoedd fel Caerdydd yn cael eu grwpio'n anghywir gyda dinasoedd o'r fath fel rhai sy'n peri'r un risg iechyd canfyddedig pan fo ei dwysedd datblygu ei hun, preswyl a masnachol, yn llawer is na dinasoedd y gallai rhai ddyfalu eu bod yn 'risg uchel'.

Mae angen mwy o naws a dealltwriaeth o'r graddau y gallai COVID-19 atgyfnerthu allanolegau negyddol dinasoedd mwy ond mewn gwirionedd mae'n dwysáu gwerth rhai llai fel Caerdydd. Mae'r broblem ganfyddedig ynghylch dinasoedd mawr, tra'n llusgo pob math o ddinasoedd i lawr ar hyn o bryd, yn gyfle i ddinasoedd eilaidd a llai sydd â'r asedau cywir. Nid yw Caerdydd wedi'i chydgrynhoi i'r graddau ei bod wedi profi'r diffyg twf a gafwyd mewn dinasoedd wedi'u gorydgrynhoi a waethygydd wrth i COVID-19 daro, gan arwain at dystiolaeth o garfanau penodol yn ceisio gadael dinasoedd o'r fath.

Gwerthu dinasoedd mwy, prynu Caerdydd? Cyfle y tu hwnt i'r argyfwng

Mae gan Gaerdydd, yn wrthrychol, raddfa a strwythur na allai ei gymhwyso fel megaddinas. Mae ei phoblogaeth yn cyfateb i fwrdeistref fwy yn Llundain ond mae 31 o'r rheini. Os oes pryderon am dyrru swyddfa uchel ar ddwysedd uchel a COVID-19 – mwy canfyddedig na real fel y gwelsom – mae gan Gaerdydd gyfanswm o ddim ond 17 o adeiladau swyddfa a phreswyl dros 50 metr o uchder, y trothwy swyddogol i'w hystyried yn adeilad tal – a dim dros 100 metr gyda'r ddau dalaf yn 80 metr. Ei phatrymau preswyl amlycaf yw terasau dwysedd canolig mewn cymdogaeth agosach a hŷn a chartrefi maestrefol dwysedd is ychydig o gilomedrau ymhellach allan.

Felly, nid yw Caerdydd wedi datblygu llawer o allanolegau negyddol dinasoedd mawr tra'n adeiladu'n dda tuag at y math o weithgarwch, diwylliant, bwyd a phob math arall o ryngweithio

dynol yr ydym yn chwilio amdano mewn dinasoedd. Ychwaneger awrygylch ac effaith unigryw digwyddiadau chwaraeon rhyngwladol mawr – rhywbeth y mae'n rhaid iddo, ac sy'n gallu bod, gyda dychymyg a cydweithio, gael ei sicrhau, ac mae gennych gynnig dinas unigryw yn datblygu, gyda mwy i ddod.

Os oedd dinasoedd trwchus yn risg pandemig – heb eu profi eto – nid yw Caerdydd yn y bôn yn ddinas o'r fath ac nid oedd ar y ffordd i fod felly. Nid Wuhan, Milan, na hyd yn oed Hackney neu Camden mohoni. Mae gan Gaerdydd ychydig dros chwarter dwysedd poblogaeth bwrdeistrefi tebyg yn Llundain. Er bod ardaloedd o ddwysedd uchel, yn gyffredinol mae Caerdydd mewn gwirionedd yn is o ran dwysedd preswyl a hefyd yn is o ran dwysedd eiddo tiriog masnachol na Copenhagen, "yr" enghraifft ar gyfer dwysedd yn cael ei gynllunio'n dda a chynllunio trefol da. Serch hynny, mae gan Gaerdydd lawer o asedau prifddinas sylweddol, megis parciau o'r radd flaenaf, stadiwm, strydoedd ac adeiladau hanesyddol, lleoliadau ar lan y **dŵr, asedau diwylliant a chymdogaethau preswyl sydd** o ansawdd rhagorol ac sy'n sylfaen gadarn ar gyfer datblygu prifddinas wych.

Hefyd, yn wrthrychol, mae gan Gaerdydd felly asedau sy'n helpu ei pherfformiad economaidd a lles cymharol. Yn oddrychol, gyda'r strategaeth gwydnwch ac adfywio'r ddinas gywir, gall y Cyngor a'i bartneriaid ddewis adeiladu ar yr asedau hyn a gall gryfhau'r ddinas ymhellach a gwneud hynny sefydlu ei brand fel dinas enghreifftiol sy'n gwrthsefyll risgiau aciwt i iechyd y cyhoedd.

Dylai'r ddinas honno fod yn ddinas deithiau byr y gellir byw ynddi, yn gynhwysol ac yn gynhyrchiol o ran swyddi, cartrefi ac amwynder; yn ddinas o gysylltedd rhithwir a chorfforol mawr rhwng ei chanol, ei nodweddion blaenoriaeth, ei safleoedd niferus, amrywiol, blaenllaw, ei chymdogaethau cynaliadwy a'i chalon ranbarthol. Dylem ddod ag arbenigwyr iechyd cyhoeddus i'r bwrdd dylunio a chynllunio trefol i gynnig persbectif newydd ar nodweddion dylunio cymdogaethau sy'n hyrwyddo lles corfforol a meddyliol. Y ddinas lle nad dwysedd ar unrhyw gost oedd y nod, ond dwysedd wedi'i wneud yn dda. Mae'r ddinas ar raddfa ddynol – y ddinas ddigon mawr – yn iawn ar gyfer yr amseroedd, yn wydn yn wyneb her. Gallech ei galw'n Gaerdydd 2040.

Rheoli canol dinas sy'n newid wrth i dair her ddod at ei gilydd

Wrth i COVID-19 daro roedd pryderon cyffredinol mewn dinasoedd ym mhobman am dueddiadau oedd ar y gweill eisoes ond sydd wedi cael eu cyflymu yn sgil y pandemig. Y rhain yw'r newid i weithio gartref a'r cynnydd mewn manwerthu ar-lein. Ychwaneger at hyn fater unigryw Caerdydd o gael stadiwm o'r radd flaenaf yng nghanol y ddinas a'r goblygiad cysylltiedig ar gyfer hyn i gyd ar gyfer y sector lletygarwch yn y lle arbennig hwn – ac mae gennych storm berffaith bosibl o heriau i ganol dinas fel hon. Mae hyn yn her sylweddol o ran rheoli canol y ddinas. Bydd angen adnoddau, capasiti a ffocws, cydweithredu a dychymyg i ddelio â'r her hon.

Manwerthu

Manwerthu yw'r sector sydd, mae'n debyg, wedi profi'r 'sioc negyddol' fwyaf o COVID-19 – ar ben ei heriau cyn y pandemig: mae newid dramatig ar y gweill a'r hyn a alwyd yn 'Amazoneiddiad' ein dinasoedd. Mae'r newid o 'frics i gliciau' yn fygythiad o'r tu allan i ganol dinasoedd – ac mae angen i gynghrair o'r sectorau cyhoeddus a phreifat perthnasol ymateb

yn bendant iddo. Mae amrywiaeth o ddulliau creadigol yn cael eu datblygu mewn dinasoedd mewn ymateb i greu parthau ar gyfer defnyddiau cymysg ac ailgynllunio adeiladau'n fewnol i fywiogi mannau cyhoeddus yn allanol.

Bydd angen i'r newid hwn fod yn ffocws craidd. Mae cyfleoedd gwirioneddol i arallgyfeirio canol dinasoedd a'u gwneud yn fwy deniadol ac apelgar i fwy o gynulleidfaoedd, ond bydd angen dychymyg a chapasiti i helpu i bontio'n llwyddiannus. Bydd angen i'r Cyngor arwain y gwaith o 'guradu' canol y ddinas, gan weithio gyda busnesau a haenau eraill o lywodraeth.

Bydd yr un peth yn wir am effaith newidiadau i'w sylfaen cwsmeriaid ar letygarwch gyda chynghorau angen bod yn hyblyg ac yn greadigol o ran trosglwyddo defnyddiau ond hefyd wrth gynorthwyo'r sector i dyfu allan ar y strydoedd hyd yn oed yn fwy. Bydd angen i Gaerdydd weithio'n greadigol gyda'r sector i adfer momentwm neu i ddod o hyd i ffyrdd eraill o sicrhau bywiogrwydd ar y stryd, gyda'r nos ac yn ystod y dydd. Mae gan Faer Barcelona slogan mewn cyd-destun arall a ddylai ysbrydoli ein gyd-ddeallusrwydd o amgylch y broblem allweddol hon: 'Llenwch y strydoedd gyda bywyd'.

Swyddfeydd

Mae'n amlwg bod y newid i weithio gartref hefyd wedi cael effaith radical. Nid yw'n glir pa mor radical dros y tymor hir nac a fydd dyfodiad brechlyn yn adfer defnydd swyddfeydd yng nghanol dinasoedd. Gwnaed gormod o'r sylwebaeth ar ddyfodol swyddfeydd ar ddechrau'r pandemig cyn i brydleswyr swyddfa, defnyddwyr a gweithwyr brofi unrhyw effeithiau negyddol o weithio gartref neu ddechrau meddwl yn greadigol am sut i ail-ddyfeisio swyddfeydd y ddinas: mae'r ymdeimlad a'r ymateb wedi bod yn symud wrth i gyfyngiadau fynd rhagddynt a dechreuodd cwmnïau a gweithwyr ddarganfod rhai o'r diffygion mewn gwethio gartref.

Ni ddylem dybio bod y 'normal newydd' yn awgrymu diwedd llwyr ar waith swyddfa canol y ddinas. Nid dyna'r achos. Mae rhai llywodraethau'n rhyngwladol, sy'n pryderu am yr argyfwng economaidd sy'n wynebu canol eu dinasoedd ac felly eu gwledydd, wedi dechrau ymgrychu i berswadio gweithwyr o bwysigrwydd a manteision gweithio mewn swyddfeydd ac i dynnu sylw at rai o ganlyniadau economaidd ac iechyd andwyol gweithio gartref. Wrth gwrs, mae rhai cwmnïau yn y lleoliadau gweth uchaf yn wir yn meddwl, os nad oes neb yn dod i'r swyddfa, pam mae angen i'r gweithiwr fod yn Llundain pan allent weithredu am gostau is mewn mannau eraill? Fel yr ydym wedi awgrymu: gallai hynny fod yn gyfle i Gaerdydd.

Mae'n amheus y bydd cwmnïau'n parhau i ganiatáu i'r holl staff weithio gartref am bum diwrnod yr wythnos, ond gall dau ddiwrnod yr wythnos ddod yn gyffredin, gyda gweithwyr yn rhannu amser rhwng pencadlys yng nghanol y ddinas a naill ai eu cartref neu'r math o fannau cydweithio lleol, cymdogaeth neu ganolfannau bach yr ydym yn dechrau eu gweld yn dod i'r amlwg. Mewn ymateb, dylai'r Cyngor ddatblygu system eco ddeinamig yng nghanol y ddinas gyda phartneriaid yn y sector preifat a'r brifysgol gydag arlwy manwerthu a swyddfa wedi'i drawsnewid, ond hefyd gryfhau potensial economaidd canolfannau defnydd cymysg ar draws y ddinas, gan sicrhau rhwydwaith trafniadaeth effeithiol, cydgyssylltiedig.

Digwyddiadau yn y Brifddinas

Y drydedd her wrthrychol i ganol y ddinas yw galluogi stadiwm sydd wrth galon y ddinas i weithredu'n llwyddiannus ac o reoli llifau pobl mewn cyfnod newydd o bryderon iechyd y cyhoedd. Mae'n eithaf hanfodol bod strategaeth benodol sy'n

canolbwyntio ar Gaerdydd ar gyfer digwyddiadau – strategaeth sydd wrth gwrs yn cynnwys lleoliadau eraill sy'n denu cynulleidfaoedd mawr ar gyfer, dyweder, digwyddiadau diwylliannol, adloniant neu fusnes.

Er gwaethaf y flwyddyn hon o argyfwng, unwaith y bydd heintio cymunedol yn cael ei atal bydd cynulleidfaoedd yn awyddus i ddychwelyd. Bydd chwaraeon a cherddoriaeth yn rhannau allweddol o frandio 'ddinas iach' wrth symud ymlaen. Byddai hefyd yn adlewyrchu'r ffocws gwell y mae'r Cyngor yn ei fabwysiadu ar gerddoriaeth ac ar feithrin enw da am dalent a dyfir gartref, gan gynnwys yr ymrwymiad parhaus tuag at ddarparu Arena Dan Do a chychwyn digwyddiad unigryw ar gyfer Caerdydd i gofleidio safle'r ddinas fel cyrchfan flaenllaw yn y DU ar gyfer chwaraeon a cherddoriaeth.

Curadu canol y ddinas

Beth bynnag yw union ffurfweddiad y gweithgareddau a'r busnesau yng nghanol y ddinas yn dilyn yr argyfwng hwn, rhaid inni dybio y bydd y Cyngor a'r cydweithwyr yn gwneud mwy i ddenu pobl i ganol y ddinas y maent i gyd eisoes wedi buddsoddi'n helaeth ynddi. O anghenraid, rhaid iddi ddod yn gyrcfan o ddewis. Mae'r asedau gwyrdd a lle ffisegol arbennig sydd gan y ddinas yn aml yn cael eu tanbriso, neu nid ydynt yn cael eu defnyddio yn y ffordd orau. Mae'n hanfodol bod y ddinas yn ffurfio proses adfywio ac adnewyddu gynhwysfawr i greu rhwydwaith rhagorol a bywiog o adeiladau, lleoedd, parciau a strydoedd mewn un cyfante integredig sy'n hygyrch i bob rhan o'r gymuned a grwpiau oedran. Bydd angen strategaethau ac adnoddau newydd. Bydd angen ffocws, capasiti a 'phedyn cymorth' o'r newydd ar gydgylltu a 'churadu' 'lle' gan y Cyngor: mae'n rhaid cael y rhain nawr, yn hytrach na'u dymuno.

Dinas enghreifftiol ar ôl COVID-19?

Pryd bynnag y mae pandemigau, newidiadau mewn dewisiadau diwylliannol neu newidiadau yn anghenion economi wedi herio 'y ddinas', mae bob amser wedi llwyddo i fynd un cam yn ôl ond dau gam ymlaen. Mae wedi ailgynllunio ei hun i oroesi. Mae wedi bod yn wydn, gan daro'n ôl yn gryfach ar ôl amgyffred gwersi o fygythiadau blaenorol. Mae'r dinasoedd gorau'n deall yr hyn yn eu dinas y gellir ei ailgychwyn, ailfeddwl beth sydd angen ei ailfeddwl, ac adnewyddu'r hyn sydd angen ei newid. Mae meddwl y cyhoedd yn symud i feddylfryd 'byw gyda/bywyd ar ôl' sy'n gysylltiedig â sicrhau'r dyfodol economaidd ac iechyd, rydym yn gweld pobl yn dechrau adennill eu dinas.

Atgyfnerthu hanfodion y 'ddinas dda'...

Ar un lefel mae COVID-19 yn atgyfnerthu rhai o hanfodion y 'ddinas dda', un sy'n iach ac yn braf i fyw ynddi. Mae gan Gaerdydd y potensial i ddod yn ddinas sylfaenol iach i'r rhai sy'n byw ac yn gweithio ynddi. Dylai hyn fod yn flaenoriaeth. Mae hyn hefyd yn ein hatgoffa o bwysigrwydd pethau fel aer glân, mannau cyhoeddus, parciau ac ardaloedd gwyrdd yn eich cymdogaeth. Mae COVID-19 yn magu rhywfaint o awydd am feddylfryd newydd sy'n sicrhau ansawdd bywyd gwell tra'n diogelu cynhyrchiant, cynhwysiant cymdeithasol a'r amgylchedd. Yn ganolog i hyn mae ffocws ar wneud lleoedd, ansawdd, tirwedd, pensaernïaeth a dylunio yn fwy cyffredinol.

Wrth i sioc yr argyfwng ildio i gynllunio'r dyfodol, byddwn yn gweld meddylfryd ôl-argyfwng yn troi at feddylfryd newydd ar strategaethau integredig er mwyn cryfhau gwydnwch ein dinasoedd yn sylweddol a sut y gallant ddod yn fwy cynhwysol, hygyrch, gwyrddach, mwy cylchol a doethach. Bydd rhan o'r meddylfryd newydd hwn yn ymwneud â chynnwys y Cyngor yn

well wrth helpu i sicrhau cyfleoedd iechyd, lles, sgiliau a chyflogaeth y bobl y maent yn atebol iddynt.

Mae COVID-19 wedi gwneud i ni feddwl mwy am 'le', nid llai. Yr ydym i gyd yn awr yn sylweddoli pa mor bwysig yw cael mannau cyhoeddus ac agored diogel a chroesawgar, i gael mynediad i fannau crynodol a chyfnewidiol fel canolfan datblygu economaidd ac arloesi.

Manteisio ar fomentwm o amgylch yr agenda werdd

Mae'r argyfwng wedi ein galluogi i feddwl am yr hyn y mae tueddiadau hirdymor yn ei olygu i'n dinasoedd, yn enwedig mewn perthynas â'r agenda hinsawdd a'r economi. Mae momentwm, wedi'i symbylu gan COVID-19, tuag at wireddu Cytundeb Paris a Nodau Datblygu Cynaliadwy'r Cenhedloedd Unedig yn lleol. Mae'r agenda hon wedi'i chrynhai fel 'di-dlodi, di-garbon'. Mae tai yn allweddol fel rhan o ymdrech adfywio a gwneud lleoedd ehangach sy'n cynnwys ôl-ffitio aneddiadau presennol a chreu rhai newydd ar hyd model defnydd mwy cymysg, cerdded a chynaliadwy – 'ddinas pentrefi'.

'Llywodraethu wedi'i rwydweithio' Caerdydd

Mae ail-ymddangosiad llwyddiannus Caerdydd yn sgil COVID-19 yn ei gwneud yn ofynnol i'r Cyngor esblygu ei fodel o arweinyddiaeth agored a chydweithredol. Mae'r model hwn yn ymwneud cymaint â'r cyngor fel prif eiriolwr y ddinas, a threfnu a chynnal cynghreiriaid ag y mae'n ymwneud â bod yn gynhyrchydd gwasanaethau cyhoeddus.

Crynodeb o'r Cyd-destun Rhyngwladol

- Er bod dinasoedd bob amser wedi ymateb i heriau, roedd megaddinasoedd y byd eisoes yn canfod bod tagfeydd a chostau'n dechrau gorbwyso manteision crynodiad.
- Mae cyfle i ddinasoedd llai fel Caerdydd lle mae capasiti ar gyfer crynodiad pellach, tra'n cadw ansawdd bywyd a manteision o ran costau.
- Yn fyd-eang, mae dinasoedd yn wynebu'r un heriau o ran manwerthu a defnydd swyddfeydd yn y ddinas. Mae ymatebion blaengar wedi ymrwmo i ddefnyddio hyn fel cyfle i adeiladu canol dinasoedd gwell a mwy curadol.
- Bydd y galw am brofiadau yn dychwelyd – ond bydd yn chwilio am gynigion mwy dilys a gwahanol.
- Bydd mannau cyhoeddus yn dod yn rhan greiddiol o seilwaith economaidd y ddinas.
- Mae bron pob dinas yn mabwysiadu dull adfer gwyrdd, gan fuddsoddi yn cynaliadwyedd eu dinasoedd tra'n creu swyddi hefyd.
- Mae dinasoedd llwyddiannus yn ymateb mewn partneriaeth – gyda llywodraethau, busnes ac yn bwysicaf oll, eu cymunedau lleol.

10 tuedd allweddol i lunio adferiad ac adnewyddu Caerdydd

1. **Mae newyddion am farwolaeth dinasoedd wedi'i orliwio'n fawr:** Bydd crynodiad, arloesedd, creadigrwydd yn parhau i sbarduno twf economaidd a swyddi. Fel dinas graidd Cymru bydd Caerdydd yn parhau i chwarae rôl arweiniol yn economi Cymru ar ôl COVID.
2. **Bydd model gweithio newydd yn dod i'r amlwg:** Er y bydd ystwythder a gweithio gartref yn anochel yn newid y ffordd y mae'r swyddfa'n gweithredu yn y dyfodol, mae llawer o fusnesau a gweithwyr am ddychwelyd i ddinasoedd. Bydd manau a lleoedd mewn dinasoedd i bobl gydweithio hefyd yn dod yn bwysicach fyth i'n heconomïau.
3. **Ailgychwyn y profiad manwerthu:** Efallai na fydd y newid carlam i fanwerthu ar-lein yn gwrthdroi, gan gael effaith ddofn ar rôl canol y ddinas, canolfannau ardal, a'r farchnad lafur, yn enwedig i bobl ifanc. Fodd bynnag, bydd tirwedd fanwerthu newydd yn dod i'r amlwg, yn fwy dilys ac yn fwy unigryw, ac yn gwneud canol y ddinas a chanolfannau ardal yn lleoedd mwy diddorol.
4. **Y ddinas fel profiad:** Er y gallai'r duedd i siopa ar-lein fod yn ddi-droi'n-ôl, yr arwyddion yw y bydd lletygarwch yn taro'n ôl wrth i'r cyfnod clo leddfu, a bydd rôl bwyd a diod, y celfyddydau a diwylliant yn economi'r ddinas, a digwyddiadau, manau a phrofiadau sy'n dod â phobl at ei gilydd yn parhau'n bwysig.
5. **Y lleol, wedi'i ailganfod:** Mae cyfnodau clo wedi arwain at fwy o werthfawrogiad o ardaloedd lleol a'r galw am wasanaethau lleol. Bydd cymdogaethau, gyda mynediad hawdd a diogel i siopau, ysgolion, gofal iechyd a manau gwyrdd a glas, gan roi mwy o le i bobl, yn rhan ganolog o ddinasoedd ôl-adfer.
6. **Bydd digideiddio – popeth – yn parhau:** Yn ogystal â galwadau Zoom a manwerthu ar-lein, bydd dinasyddion yn cael mynediad cynyddol at wasanaethau ar-lein.
7. **Heb weithredu pendant, bydd y bwll rhwng y cyfoethog a'r tlawd yn ehangu:** Wynebodd y cymunedau tlotaf yr ergyd ddwbl o galedi iechyd ac ariannol o ganlyniad i'r pandemig. Oni weithredir ar y cyd, bydd yr anghydraddoldebau iechyd sy'n bodoli rhwng y cymunedau cyfoethocaf a tlotaf ar draws y ddinas yn ehangu.
8. **Datglo'r cyfnod clo:** Yn y byrdymor, gall ofn o'r feirws barhau i daro trafndiaeth gyhoeddus, gyda newid i yrru, beicio a cherdded. Er mwyn osgoi symud o'r cyfnod clo i dagfeydd, mae dinasoedd yn buddsoddi mewn parcio dros dro, rhwydweithiau beicio ledled y ddinas ac mewn canolfannau dosbarth hygyrch, diogel.
9. **Paratoi ar gyfer y sioc nesaf i'r system:** Bydd risgiau yn y dyfodol, yn enwedig yr argyfwng hinsawdd, yn gofyn am gynllunio i sicrhau gwydnwch dinasoedd, a hefyd cyfleoedd yn yr economi carbon isel y mae angen eu cymryd.
10. **Materion Llywodraethu Da:** Mae llywodraethu da yn nodweddiadol o ddinasoedd sydd wedi ymateb yn dda, gyda phartneriaethau a pherthynas â gwasanaethau cyhoeddus, y sector preifat a haenau eraill o lywodraeth yn ganolog i allu'r Cyngor i greu ymateb ar draws y ddinas i'r pandemig ac adfer ac adnewyddu. I'r rhai a gafodd y peth yn iawn, mae'r pandemig wedi gweld cynnydd mewn boddhad dinasyddion â mwy o ymddiriedaeth mewn llywodraeth leol.

Adfer ac Adnewyddu: Gwyrddach, Tecach, Cryfach

Mae'r strategaeth hon yn ystyried yr ymateb mewn dwy adran, y cynllun gweithredu uniongyrchol ar gyfer adfer economi'r ddinas wrth iddi ailagor, a chyfres o deithiau allweddol i gyflawni cam nesaf datblygiad y ddinas.

Y flaenoriaeth uniongyrchol yn yr adferiad yw diogelu swyddi a busnesau, gan roi mesurau ar waith i liniaru effaith cyfyngiadau ar fusnes wrth iddynt leddfu a pharhau i geisio buddsoddiad pellach i gefnogi twf swyddi. At hynny, bydd angen hyrwyddo'r cyfnod adfer ymhellach hefyd er mwyn helpu i ddychwelyd nifer yr ymwelwyr yn ein dinasoedd a'n canolfannau ardal.

Mae'r cyfnod adnewyddu yn edrych ar y tymor hwy, gan sefydlu'r weledigaeth ar gyfer dyfodol y ddinas sy'n ddinas wyrddach, decach a chryfach. Mae hyn yn ymwneud â chreu'r ddinas yr ydym am ei chreu, sefydlu economi sy'n darparu cyflogaeth gynaliadwy, sy'n talu'n dda ac sy'n rhoi boddhad, ac ystyried effaith ein penderfyniadau ar genedlaethau'r dyfodol.

Adfer	Adnewyddu
Beth sydd angen inni ei wneud yn awr i gefnogi swyddi a chymunedau?	Sut mae creu dinas well ar gyfer y dyfodol?
<i>Materion adfer ar unwaith</i>	<i>Cenadaethau Allweddol i'r ddinas</i>
<i>Cefnogi busnesau a diogelu swyddi</i>	<i>Creu mwy o swyddi, a gwell swyddi, a dinas well i fyw ynddi ac ymweld â hi.</i>

Y Cenadaethau

Wrth i'r ddinas ddod allan o bandemig y coronafeirws, tra bydd rhai pethau'n newid ac eraill yn aros yr un fath, bydd y ddinas, y genedl ac economi'r byd yn wahanol. Mae'n hanfodol ein bod fel dinas yn ymateb i'r heriau sy'n ein hwynebu ac yn manteisio ar y cyfleoedd sydd ar gael. I wneud hyn byddwn yn mabwysiadu nifer o genadaethau allweddol:

- Cenhadaeth 1: Ail-lunio canol y ddinas
- Cenhadaeth 2: Dinas i Bawb
- Cenhadaeth 3: Dinas o Bentrefi
- Cenhadaeth 4: Adfywio sy'n cael ei arwain gan ddiwylliant a chwaraeon
- Cenhadaeth 5: Dinas Dechnolegol
- Cenhadaeth 6: Adferiad Un Blaned

Wrth gyflawni'r cenadaethau hyn byddwn yn gweithio gyda phartneriaid yn y sector cyhoeddus a'r sector preifat i nodi cyllid ac adnoddau posibl.

Adferiad ar unwaith: Diogelu Swyddi a Busnes

Mae'r ymateb cychwynnol yn ei gwneud yn ofynnol i ni sicrhau, wrth i'n dinas wella, ei bod yn gwneud hynny mewn ffordd ddiogel sy'n diogelu swyddi a busnesau. Er mwyn gwneud hynny, mae cyfres o ymyriadau'n cael eu datblygu dros y misoedd nesaf i gefnogi'r adferiad gyda'r nod o ailagor economi'r ddinas a dychwelyd bywyd y ddinas, ac mae cynllun adfer manwl yng nghanol y ddinas wedi'i ddatblygu mewn partneriaeth â rhanddeiliaid yn y sector cyhoeddus a'r sector preifat.

Yng nghanol y ddinas bydd hyn yn cynnwys mabwysiadu stiwardiaid i gynorthwyo ymwelwyr a busnesau. Byddwn hefyd yn parhau i ddarparu lle ychwanegol i'r sector lletygarwch, gan gynnwys trefniadau newydd ar gyfer trwyddedau ar gyfer defnyddio manau cyhoeddus. Bydd tiroedd y Castell yn parhau i fod ar agor fel sgwâr cyhoeddus. Bydd buddsoddiad hefyd yn digwydd mewn ardaloedd allweddol fel Ffordd Churchill i greu lle ychwanegol i ymwelwyr, gyda phwyslais ar greu ardaloedd sy'n ystyriol o blant.

Byddwn yn gweithio gyda busnesau canol y ddinas i fabwysiadu cynllun cymudo, gan annog gweithwyr canol y ddinas i ddechredu mewn ffordd ddiogel a rheoledig. Bydd hyn hefyd yn cynnwys sefydlu trefniadau monitro ar gyfer parcio er mwyn sicrhau bod darpariaeth ddigonol ar gyfer gweithwyr y bydd angen iddynt deithio i'r gwaith mewn car o hyd, neu sy'n dal i fod yn amharod i ddefnyddio trafniadaeth gyhoeddus wrth i'r pandemig ddod i ben. Byddwn hefyd yn sefydlu cynlluniau 'parcio a cherdded' i ddarparu lle parcio ychwanegol os bydd angen.

Wrth hyrwyddo'r adferiad byddwn yn parhau â'r ymgyrch #YrUnDdinas gan ganolbwyntio ar arosiadau a'r farchnad ddomestig, gan hyrwyddo ein hasedau a'n manau awyr agored, yn ogystal â'n cymdogaethau. O fewn ein canolfannau ardal byddwn hefyd yn parhau â'n gweithgarwch o welliannau i'r byd cyhoeddus, gwyrddio a buddsoddi mewn teithio llesol.

Yn ystod yr haf byddwn yn gweithio gyda'n sector digwyddiadau i gyflwyno digwyddiadau prawf, a rhoi cymorth i sefydlu a chyflwyno digwyddiadau sy'n ddiogel i fynychwyr. Byddwn hefyd yn sefydlu atyniadau ymwelwyr diogel COVID ym Mae Caerdydd, ac yn gwneud mwy o ddefnydd o'n manau agored.

Bydd gwaith hefyd yn parhau i gefnogi ein canolfannau dosbarth, ac yn datblygu'r gwaith o gyflwyno llwybrau beicio ar draws y ddinas. Bydd Croeso Caerdydd hefyd yn datblygu ymgyrchoedd pwrpasol ar gyfer cymdogaethau dinas.

Byddwn yn parhau i gyflawni gwaith y Tasglu Economaidd, ac yn arbennig cyflwyno'r cynllun Kickstart.

Yn olaf, ond yn bwysicaf oll, byddwn yn parhau i weithio mewn partneriaeth agos â Bwrdd Iechyd Prifysgol Caerdydd a'r Fro ar barhau i gyflwyno'r rhaglen frechu, darparu'r gwasanaeth Profi, Olrhain, Diogelu i leihau'r trosglwyddo, a rheoli achosion pellach, o COVID-19, ar fonitro ac ymateb i 'Amrywiadau sy'n Destun Pryder' ac ar sicrhau y glynir wrth reoliadau ymbellhau cymdeithasol.

Rhaglen Adfer Amlinellol

Thema	Cam Gweithredu
Canol y Ddinas	<ul style="list-style-type: none"> • Stiwardiaid Canol y Ddinas • Trefniadau trwydded newydd ar gyfer busnesau • Agor tiroedd y Castell • Bywiogi Ffordd Churchill, Hill Street a lleoliadau allweddol eraill • Cynllun cymudo • Parhau i fonitro'r ddarpariaeth parcio • Sefydlu cynlluniau Parcio a Cerdded lle bo'n briodol • Arwyddion gwell • Hyrwyddo gwyliau gartref a thwristiaeth ddomestig • Mabwysiadu mesurau sy'n ystyriol o blant
Canolfannau Rhanbarth	<ul style="list-style-type: none"> • Gwelliannau i'r ardal gyhoeddus • Gwyrddio lleoedd • Buddsoddi mewn teithio llesol • Hyrwyddo ychwanegol
Cymorth Cyflogaeth	<ul style="list-style-type: none"> • Parhau â'r Tasglu Economaidd • Defnyddio Cynllun Kickstart o fewn y Cyngor ac ar draws partneriaid • Mwy o gefnogaeth i wasanaethau I Mewn I Waith
Digwyddiadau	<ul style="list-style-type: none"> • Cyflwyno digwyddiadau prawf • Cymorth ar gyfer lleoliadau lle mae cyfyngiadau'n parhau
Bae Caerdydd	<ul style="list-style-type: none"> • Atyniadau • Mwy o gasgliadau gwastraff • Mwy o ddefnydd o le agored
Diogel	<ul style="list-style-type: none"> • Parhau i gyflwyno brechu a thracio ac olrhain.
Cymorth Busnes	<ul style="list-style-type: none"> • Gweithio gyda Llywodraeth Cymru i roi cymorth busnes uniongyrchol • Parhau i gyfeirio a hyrwyddo cynlluniau cymorth busnes

Cenadaethau Allweddol

Cenhadaeth 1: Ail-ddychmygu canol y ddinas

Er bod disgwyl i'r dinasoedd daro'n ôl a pharhau i arwain twf economaidd, mae'r effaith bosibl ar ganol dinasoedd yn real ac yn sylweddol. Mae hyn yn arbennig o wir am ganol dinas Caerdydd, sydd â'r crynhoad mwyaf yng Nghymru o gyflogaeth, sy'n cefnogi tua 70,000 o swyddi.

Er bod disgwyl i weithwyr swyddfa ddechrau ym 2021 i ganol dinasoedd, mae'n debygol na fydd cynifer, wrth i gyflogwyr ddewis cynnal yr arferion gwaith hyblyg a chyfunol a gyflwynwyd yn ystod y pandemig. Fodd bynnag, bydd canol y ddinas yn parhau i weithredu fel prif ganolfan fasnachol Cymru, ac felly byddwn yn cynnal momentwm ein prosiectau presennol gan wella seilwaith busnes a thrafnidiaeth strategol y ddinas, o amgylch yr Orsaf Ganolog.

Mae'r sector manwerthu a lletygarwch wedi cael ei daro'n galed. Bydd 'Amazonyddiad' y stryd fawr yn parhau i weld llawer o enwau cyfarwydd yn diflannu, ac er y bydd y sector lletygarwch yn taro'n ôl, bydd angen cymorth ychwanegol arno i wneud hynny'n ddiogel dros weddill y flwyddyn. Bydd angen dull deinamig o sicrhau bod manau gwag yn cael eu defnyddio'n gynhyrchiol er mwyn cynnal ansawdd canol y ddinas. Bydd rhaglen digwyddiadau mawr Caerdydd yn parhau i fod ar atal, a chyda thwristiaeth ryngwladol yn annhebygol yn y tymor byr, bydd arlwy ymwelwyr Caerdydd yn dod yn fwy lleol, gan greu profiadau ac atyniadau i ddinasyddion ac i'r farchnad ranbarthol.

Yn y tymor hwy, bydd angen i ddinasoedd ymateb i'r heriau hyn drwy gymryd rhan fwy gweithredol yn y gwaith o reoli eu canolfannau. Wrth i'r economi ailstrwythuro a gofod yng nghanol y ddinas gael ei hailbwrpasu, rhaid inni sicrhau ei bod yn gwneud hynny mewn ffordd sy'n ychwanegu at ein dinas, boed yn swyddfa well ac yn fwy priodol a gofod cydweithio, sgwariau a manau cyhoeddus newydd, neu le gwyrddach yn unig.

Yng Nghaerdydd, byddwn yn ymateb drwy adennill y strydoedd i bobl, gyda mwy o le a rennir, mwy o hyblygrwydd o ran sut yr ydym yn defnyddio'r gofod hwnnw, a chanolbwyntio ar wneud lleoedd.

Yn yr adferiad mae'n hanfodol ein bod yn gweithio i liniaru'r bygythiad i'r miloedd o swyddi a gefnogir gan ein sectorau lletygarwch, manwerthu a swyddfeydd drwy ddenu pobl yn ôl i ganol y ddinas pan fydd yn ddiogel gwneud hynny.

Rhaid inni gynnal momentwm ein prosiectau presennol, gan ysgogi swyddi uniongyrchol drwy adeiladu, ond hefyd gwella ein seilwaith dinas cyffredinol yn y tymor hir.

Mae angen i'r ymateb i lunio dyfodol hirdymor canol y ddinas gynnwys mesurau i ail-actifadu economi'r nos, gwella'r cynnig diwylliannol, animeiddio manau cyhoeddus ac arallgyfeirio opsiynau trafndiaeth gyhoeddus.

Bydd angen trefniadau llywodraethu newydd i ymgysylltu â'r ystod lawn o randdeiliaid yng nghanol y ddinas gyda mentrau ar y cyd i sbarduno ymateb cydweithredol i adferiad.

Prif Faterion

- Mae marwolaeth y ddinas wedi'i gorliwio'n fawr – bydd crynodiad yn parhau i sbarduno arloesedd a chreadigrwydd.
- Ond mae canol dinasoedd yn wynebu heriau, a bydd swyddfeydd, manwerthu a lletygarwch yn newid – rhaid i ni fynd ati i'w hannog i newid er gwell.
- Bydd rôl dinasoedd fel cynullydd pobl, ar gyfer y celfyddydau, diwylliant, ar gyfer gwaith neu siopa, neu i gyfarfod, yn dod yn bwysicach.
- Bydd lleoedd yn newid, ac mae angen inni reoli sut y maent yn gwneud hynny.
- Bydd manwerthu a lletygarwch yn gwerthfawrogi'r lleol a'r gwreiddiol yn gynyddol.

Ein Blaenoriaethau	Prosiectau a Gynigir
<p>Cyflymu'r broses o gwblhau'r ardal fusnes ganolog i gefnogi twf parhaus mewn swyddi.</p> <p>Cefnogi busnesau presennol i dyfu a dod yn fwy cynhyrchiol.</p> <p>Gwella sgwariau cyhoeddus, strydoedd, mannau gwyrdd sy'n bodoli eisoes - a sefydlu rhai newydd ac agor ein glannau.</p> <p>Cymryd rôl fwy uniongyrchol wrth reoli dyfodol canol y ddinas i adlewyrchu anghenion trigolion, gweithwyr, busnesau ac ymwelwyr.</p> <p>Rhoi diwylliant a chelfyddydau wrth wraidd yr adferiad, gan groesawu'r rôl y mae'r sector yn ei chwarae wrth lunio canol ein dinas.</p> <p>Creu canol dinas sy'n ddiogel, glân, groesawgar a deniadol i bobl o bob oed a chefnidir.</p> <p>Creu canol dinas sy'n gwbl hygyrch i bob oedran, a phobl ag anabledau sy'n seiliedig ar system drafnidiaeth gwbl integredig.</p>	<p>Cwblhewch y Sgwâr Canolog a'r Cei Canolog fel ardal fusnes ganolog newydd.</p> <p>Cwblhewch Metro Canolog a'r Orsaf Fysiau newydd fel porth newydd i'r ddinas a Chymru.</p> <p>Cyflwyno datblygiad Cwr y Gamlas i greu cyrchfan fawr newydd yng nghanol y ddinas, gan ailgysylltu'r ddinas â glan yr afon ac agor mannau cyhoeddus newydd.</p> <p>Gweithredu cynllun newydd i wella ansawdd aer a thir cyhoeddus a lleihau tagfeydd ar Stryd y Castell.</p> <p>Archwilio cynigion i ddatblygu rhydwraith o sgwariau newydd, strydoedd gwyrdd gyda mannau cyhoeddus newydd arfaethedig yn Heol Eglwys Fair i'r de, Heol y Brodyr Llywydion, Plas-y-Parc, a Metro Canolog i'r de.</p> <p>Cyflwyno cynlluniau ar gyfer cyswllt Metro newydd rhwng yr Orsaf Ganolog a Bae Caerdydd i ddarparu cam cyntaf datblygiad Cledrau Croesi Cardiff.</p> <p>Cwblhau dolen feicio o amgylch canol y ddinas i gysylltu pob un o feicffyrdd allweddol y ddinas â'i gilydd.</p> <p>Sefydlu canolfannau beicio diogel newydd, gan ddechrau gyda menter beilot.</p> <p>Buddsoddi mewn parcdiroedd, gwyrddio strydoedd a defnydd awyr agored mwy hyblyg o fannau cyhoeddus ar draws canol y ddinas.</p> <p>Cadw Castell Caerdydd ar agor fel parc cyhoeddus.</p> <p>Gweithio gyda rhaglen Trawsnewid Trefi Llywodraeth Cymru i gefnogi cynlluniau adfywio canol y ddinas, gwelliannau i ffrytiadau strydoedd a mannau cyhoeddus.</p> <p>Sefydlu trefniadau rheoli canol dinas newydd gyda phartneriaeth gryfach gyda'r Ardal Gwella Busnes.</p> <p>Datblygu cynigion ar gyfer canolfan greadigol newydd yng nghanol y ddinas i gefnogi cynhyrchu a pherfformiad.</p> <p>Mabwysiadu strategaeth digwyddiadau 'cartref' newydd a rhaglen bywiogi lleoedd.</p> <p>Datblygu cynigion ar gyfer rhaglen gofod 'defnydd yn y cyfamser' a gofod deori ar gyfer eiddo a lleoedd gwag neu segur.</p> <p>Sicrhau buddsoddiad pellach ym Marchnad Caerdydd fel cyrchfan flaenllaw ar gyfer cynnyrch lleol.</p>

Cenhadaeth 2: Dinas i bawb

Nid yw effaith y pandemig ar iechyd wedi'i theimlo'n gydradd, gyda phobl **hŷnaphobl o gymunedau** difreintiedig ac o gefndir lleiafrifoedd ethnig yn profi canlyniadau iechyd gwaeth.

Mae effaith economaidd COVID-19 wedi arwain at y dirwasgiad mwyaf y bydd y rhan fwyaf o drigolion ein dinas wedi'i brofi. Mae hyn wedi arwain at ddyblu diweithdra, cynnydd o dros 100% mewn ceisiadau Credyd Cynhwysol ac, yn y pen draw, llawer mwy o deuluoedd yn syrthio i mewn i dlodi.

Ledled y DU, mae'r rhai sy'n gweithio mewn swyddi rheng flaen – 'gweithwyr allweddol' yn aml – wedi gweld lefelau uwch o haint a mwy o farwolaethau na'r rhai sy'n gallu gweithio gartref.

Yn gyffredinol, mae anghydraddoldebau economaidd ac iechyd a fodolai cyn y pandemig wedi gwaethygu. Oni weithredir ar y cyd, bydd y bylchau hyn rhwng cymunedau yn parhau i dyfu.

Gan edrych i'r flwyddyn i ddod, gwyddom y bydd yr adferiad economaidd yn anghydradd, gyda rhai sectorau'n parhau i gael eu heffeithio gan y pandemig, yn enwedig y sectorau hynny – megis lletygarwch a manwerthu – sydd fel arfer yn cyflogi pobl ifanc, menywod a phobl o gefndir BAME.

Dros y misoedd nesaf mae angen sicrhau ein bod yn ymateb ar unwaith drwy gefnogi'r rhai y mae'r pandemig

yn effeithio fwyaf arnynt, tra'n mynd i'r afael ar yr un pryd â'r materion sy'n hanfodol i leihau anghydraddoldebau iechyd, gan gynnwys mynediad i swyddi da, tai ac addysg dda, a chymunedau diogel, glân a chydlynol.

Bydd angen gweithredu â ffocws hefyd i gefnogi'r rhai y mae'r pandemig yn effeithio fwyaf arnynt, gan gynnwys plant a phobl ifanc, dinasyddion o gefndir lleiafrifoedd ethnig a dinasyddion mwyaf agored i niwed y ddinas.

Prif Faterion

- Mae'r pandemig wedi ehangu anghydraddoldebau, a heb weithredu ar y cyd ledled y ddinas, bydd y bylchau rhwng cymunedau'n tyfu.
- Mae diweithdra wedi dyblu ac mae hyn yn debygol o gael ei gynnal ers peth amser.
- Disgwylir y bydd yr ifanc, menywod a'r rhai o gefndir BAME yn teimlo'r effeithiau'n fwy nag eraill.
- Mae profiadau bywyd pobl ifanc wedi bod yn gyfyngedig ac mae angen cymorth penodol mewn ymateb.
- Bydd angen i ddinasoedd fynd i'r afael â'r ffactorau hirdymor sy'n arwain at anghydraddoldebau iechyd, gan gynnwys mynediad at swyddi da, tai ac addysg, i ddinasyddion yn ein cymunedau mwy difreintiedig.

Ein Blaenoriaethau

Defnyddio rôl y Cyngor fel sefydliad angori economaidd, a phŵer **polisiau, caffael a phartneriaethau'r Cyngor** i sbarduno adferiad economaidd lleol.

Sicrhau bod manteision rhaglen adfywio a datblygu'r ddinas yn cael eu teimlo ar draws holl gymunedau'r ddinas.

Dewch yn Ddinas sy'n Dda i Blant, lle mae buddiannau plant a phobl ifanc wrth wraidd ein hymateb.

Sicrhau bod y modelau cymorth newydd sydd ar waith ar gyfer trigolion mwyaf agored i niwed y ddinas yn cael eu cynnal ar ôl y pandemig.

Mynd i'r afael â'r sbardun hirdymor i anghydraddoldebau iechyd, gan gynnwys buddsoddi mewn tai, addysg a chymunedau lleol.

Sicrhewch fod Caerdydd yn ddinas lle gallwn i gyd deimlo'n ddiogel ac yn cael croeso.

Prosiectau a Gynigir

Ennill statws fel Dinas sy'n Dda i Blant UNICEF – y ddinas gyntaf yn y DU i sicrhau cydnabyddiaeth a chyflwyno rhaglen Adfer ac Adnewyddu sy'n Dda i Blant.

Gweithio gyda phartneriaid i gyflawni menter Dinas Cyflog Byw ac annog pob cyflogwr i achredu cyflog byw.

Gweithio gyda Llywodraeth Cymru i sicrhau bod pob person ifanc yn gallu manteisio ar gynnig o swydd, hyfforddiant, addysg neu gyfleoedd gwirfoddoli.

Parhau i fuddsoddi yn ein tîm I Mewn I Waith i roi cymorth i bobl yn ein cymunedau ddychwelyd i gyflogaeth a hyfforddiant.

Parhau â'n buddsoddiad mewn ysgolion newydd yng nghymunedau mwyaf difreintiedig y ddinas.

Rhoi cymorth a mentora ychwanegol i bobl ifanc gan ganolbwyntio ar grwpiau anodd eu cyrraedd.

Darparu rhaglen o weithgarwch allgyrsiol i blant Caerdydd, gan ganolbwyntio ar ardaloedd o amddifadedd.

Cynnal y dull radical o gefnogi pobl sy'n cysgu ar y stryd a'r boblogaeth ddigartref a gyflwynwyd yn ystod y pandemig.

Darparu dros 2,000 o Dai Cyngor newydd fel rhan o raglen adeiladu tai cyngor mwyaf uchelgeisiol yng Nghymru.

Cefnogi'r Tasglu Cydraddoldeb Hiliol i fynd i'r afael ag achosion hirdymor anghydraddoldebau hiliol.

Ceisio sefydlu cymalau cymdeithasol ym mhob un o brif gontractau a rhaglen gyfalaf y cyngor er mwyn creu swyddi lleol i'r eithaf a chefnogi cadwyni cyflenwi lleol a busnesau lleol.

Cryfhau'r cysylltiadau rhwng ysgolion, addysg uwch a busnesau er mwyn cynyddu dyfnder y wybodaeth, y sgiliau a'r profiadau digidol a STEM a gynigir i blant a phobl ifanc drwy'r Cwricwlwm i Gymru 2022.

Cenhadaeth 3: Dinas o bentrefi

Mae'r pandemig wedi dod â rôl cymunedau, canolfannau lleol, ein parciau a'r gofodau ar garreg ein drws i'r amlwg. Wrth i'r genedl drosglwyddo i ddiwrnod gwaith lle'r oedd y mwyafrif yn gweithio gartref mewn rhai ar gyfer neu eraill gwelsom newidiadau mawr yn y ffordd yr oeddem yn teithio, yn siopa ac yn defnyddio'r gofodau o'n cwmpas yn gyffredinol.

Mae'n amlwg y bydd mathau o weithio ystwyth yn aros yn y byd ôl-bandemig, a gyda hynny gwerthfawrogiad gwell o'r lleol. I'r ddinas mae hyn yn golygu bod cyfleoedd i ymhelaethu ar y pethau da hynny a ddigwyddodd yn ystod y pandemig megis mwy o deithio llesol a ffocws o'r newydd ar economïau lleol. Wrth ymateb mae angen i ni gymryd camau i gloi'r pethau a gododd broffil ein canolfannau lleol, tra hefyd yn buddsoddi yn eu dyfodol.

Wrth guradu ac adnewyddu canol y ddinas a chyflawni datblygiadau newydd mawr, bydd Caerdydd yn datblygu ei fersiwn o ddinas fwy cydgysylltiedig, dinas o bentrefi yn seiliedig ar y rhwydwaith presennol o ganolfannau lleol ac ardal llwyddiannus drwy eu gwneud yn fwy bywiog, prysur a pherthnasol i gymunedau lleol. Byddwn yn datblygu ardaloedd lleol gyda mynediad gwell a diogel ar feic neu ar droed i amwynderau a swyddi ar garreg eu drws, a chyda mynediad cyflym hefyd i ganol y ddinas. Mae hyn yn cyd-fynd ag agwedd prif ganolfannau a lloerennau at ddinasoedd a allai ddod yn fwy deniadol ar ôl COVID-19, gyda mwy o awydd am gydweithio rhwng canolfannau lleol a'r ardal fusnes ganolog.

Daw cyfleoedd newydd o fuddsoddiad a gwelliannau i deithio cyhoeddus a llesol mewn gwasanaethau lleol, o fuddsoddi mewn seilwaith gwyrdd a glas – cofleidio ein glannau a'n parciau, a mannau cyhoeddus gwyrdd. Bydd yr ardaloedd hyn yn darparu safonau gofynnol o ran mynediad at wasanaethau, cyfle economaidd a mannau

gwyrdd. Daw gwelliannau hefyd o fuddsoddi mewn tai, swyddi a gwasanaethau cyhoeddus yn ein cymunedau.

Cefnogir y cysyniad 'Dinas o Bentrefi' drwy ddarparu dull 'ardal' o ymdrin â gwasanaethau cyhoeddus, gyda chydleoli timau gwasanaethau cyhoeddus mewn rhwydwaith o Ganolfannau Cymunedol a Lles a rôl gryfach i ysgolion lleol ym mywyd y gymuned.

Mae cyflawni dinas o bentrefi sydd â thrafnidiaeth integredig a defnydd tir hefyd yn gofyn am gapasiti adfywio a datblygu economaidd cryf, y dylid buddsoddi ynddo fel rhan o'r broses o sefydlu trefniadau arddull 'compact seilwaith lleoedd' rhwng y sectorau cyhoeddus a phreifat.

Bydd angen i'r Cyngor hefyd gymryd rhan fwy rhagweithiol yn yr ardaloedd hyn i guradu dinas o ganolfannau wedi'u rhwydweithio sy'n cyflawni ar gyfer yr economi, cymunedau a'n hamgylchedd, lle nad buddiannau ariannol yw'r sbardun, ond ffordd o gefnogi ein cymunedau.

Prif Faterion

- Mae gweithio gartref wedi arwain at fwy o werthfawrogiad o'n cymunedau lleol a'r galw am wasanaethau lleol.
- Mae'r defnydd o barciau a mannau gwyrdd wedi cynyddu'n aruthrol wrth i bobl ddarganfod eu mannau gwyrdd lleol.
- Mae manteision yn deillio o weithredu'n fwy lleol – o lai o dagfeydd i adfywio cymunedol.
- Mae dinasoedd ledled y byd yn mabwysiadu rhagosodiad 'dinas o bentrefi' wrth ddatblygu dinasoedd gwell i fynd ynddynt a chynaliadwy.

Ein Blaenoriaethau

Creu canolfannau lleol diogel a hygyrch i bawb, yn enwedig plant a phobl **hŷn**.

Sicrhau newid sylweddol yn y ddarpariaeth o drafnidiaeth gyhoeddus a mesurau teithio llesol i gysylltu ein cymunedau, fel yr amlinellir yn ein Papur Gwyn ar Drafnidiaeth.

Rheoli, curadu a hyrwyddo canolfannau lleol ac ardal – creu canolfannau bywiog drwy annog a hyrwyddo busnesau lleol amrywiol, manwerthu, gweithleoedd, mannau deori a gweithgarwch cymdeithasol.

Buddsoddi mewn mannau gwyrdd presennol a sefydlu mannau gwyrdd newydd, tra'n defnyddio ein glannau yn fwy gweithredol.

Arddangos a dathlu amrywiaeth a diwylliant gwahanol rannau o'n dinas, gan gynnwys asedau hanesyddol ein dinas.

Darparu dull 'ardal' o ymdrin â gwasanaethau cyhoeddus, gyda thimau wedi'u lleoli ac yn gallu ymateb i anghenion cymunedau, wedi'u hadeiladu ar rwydweithiau Hybiau Cymunedol a Lles.

Alinio adnoddau ar draws y Cyngor i ddarparu rhaglen gydgyssylltiedig o weithgarwch adfywio yn unol ag Egwyddor Canol Trefi yn Gyntaf Llywodraeth Cymru.

Cefnogi staff gwasanaethau cyhoeddus i weithio mewn ffordd ystwyth, gyda mannau yn y gymuned mewn ardaloedd ledled y ddinas.

Buddsoddi mewn adnewyddu ystadau, gwella ystadau tai presennol a'u hardaloedd cyfagos i ddarparu tai carbon isel cynaliadwy o ansawdd uchel, tir cyhoeddus a gofod busnes i'n cymunedau.

Prosiectau a Gynigir

Mabwysiadu Strategaeth Adfywio newydd i gefnogi ein canolfannau dosbarth a'n canolfannau lleol sy'n cyd-fynd â ffynonellau ariannu fel Rhaglen Trawsnewid Trefi Llywodraeth Cymru.

Buddsoddi mewn rhwydwaith o lwybrau beicio diogel ac ar wahân rhwng canolfannau lleol yn ogystal â llwybrau cerdded diogel.

Sefydlu terfynau cyflymder 20mya mewn ardaloedd preswyl, gan greu amgylcheddau trefol diogel lle mae pawb, plant a theuluoedd yn teimlo'n ddiogel.

Trawsnewid cysylltedd trafnidiaeth gyhoeddus mewn canolfannau ardal a lleol drwy weithio gyda Llywodraeth Cymru a Thrafnidiaeth Cymru i fuddsoddi yn Cledrau Croesi Caerdydd, Llinellau Dinas a Chylchol a gorsafoedd trenau newydd.

Datblygu cynigion ar gyfer parc trefol newydd rhwng Canol y Ddinas, Sgwâr Callaghan a Bae Caerdydd, drwy wneud Rhodfa Lloyd George yn wyrddach i greu fersiwn Caerdydd o Highline Efrog Newydd.

Darparu cynlluniau teithio llesol a chysylltiadau teithio llesol diogel effeithiol i ysgolion.

Datblygu cynllun adfywio Trem y Môr a datblygiad newydd y Gwaith Nwy i ddarparu cymunedau cynaliadwy fforddiadwy o ansawdd uchel.

Datblygu a hyrwyddo asedau cyfredol fel Llwybr Arfordir Cymru i ddarparu mwy o atyniadau awyr agored i drigolion ac ymwelwyr ledled y ddinas.

Ehangu a gwella ein rhwydwaith o ganolfannau amlasiantaethol lleol, gan gynnwys canolfan ieuentid yng nghanol y ddinas.

Darparu buddsoddiad mawr newydd mawr mewn tir cyhoeddus mawr a bach a seilwaith gwyrdd gan gynnwys rhaglen o ail-wneud ein cymunedau'n fwy gwyrdd, gwell llwybrau troed, lleoedd, buddsoddi mewn coed, SDCau a mannau gwyrdd newydd.

Cefnogi buddsoddiad mewn canolfannau cydweithio, arloesi a dechrau busnes yng nghymunedau ein dinas, gan gynnwys hybiau cyffwrdd ar gyfer gweithwyr y sector cyhoeddus, gan ganolbwyntio ar ardaloedd o amddifadedd uchaf fel man cychwyn.

Ystyried ehangu'r trefniadau rheoli presennol yng nghanol y ddinas i gynnwys rheoli canol ardal er mwyn cadw pob canolfan yn lân, yn ddeniadol ac yn fywiog.

Hyrwyddo canolfannau ardal a lleol drwy ymgrych 'Cymdogaethau Croeso Caerdydd'.

Cenhadaeth 4: Adfywio sy'n cael ei arwain gan ddiwylliant a chwaraeon

Mae llawer o'r sector creadigol wedi cael ei ddistrywio gan y pandemig, gyda lleoliadau yn arbennig ar gau gan y cyfyngiadau ers dros flwyddyn. Mae hyn nid yn unig wedi effeithio ar y busnesau hynny, ond hefyd ar y rhai a gyflogir yn y gadwyn gyflenwi ehangach. Mae angen sicrhau bod y sector yn cael ei adnewyddu'n gynaliadwy ar unwaith.

Daeth chwaraeon i ben, gan effeithio ar gyfranogiad proffesiynol a chyfranogiad ar lawr gwlad. Am y rhan fwyaf o'r flwyddyn ddiwethaf mae presenoldeb mewn digwyddiadau chwaraeon wedi'i gyfyngu, tra bod clybiau lleol wedi'u gadael yn methu â chystadlu.

Er bod y pandemig wedi gorfodi'r drysau i gau ar y sectorau hyn, rhoddodd hefyd sylw i'w pwysigrwydd i fywyd y ddinas, i'r economi ac i les.

Yn ystod y cyfnodau o gyfyngiadau uwch, rydym wedi troi at gerddoriaeth, llenyddiaeth a theledu a ffilm i lenwi ein hamser. Rydym wedi gweld pobl yn ymgysylltu â'u creadigrwydd eu hunain, ond rydym hefyd wedi gweld yr anobaith i bobl weld perfformiad byw, boed yn theatr, sinema, cerddoriaeth neu chwaraeon.

Mae diwylliant, creadigrwydd a chwaraeon yn llywio dinasoedd fel lleoedd i weithio a byw ynddynt ac ymweld â nhw. Mewn byd lle mae'r llinellau rhwng y gweithgareddau hyn yn fwyfwy aneglur, mae sicrhau bod ein hasedau creadigol a diwylliannol yn cael yr effaith fwyaf posibl yn un o'r ffyrdd allweddol y gallwn greu bywydau gwell i'n cymunedau a'n gweithwyr, ac i wahaniaethu Caerdydd oddi wrth ddinasoedd eraill i ymwelwyr.

Wrth gwrs, bydd hyn yn dal i ddod â manteision economaidd, mae economi gynhyrchiol a chreadigol bellach yn rhagofyniad i economi gystadleuol. Mae Caerdydd eisoes wedi hawlio'i lle fel dinas greadigol, o gynhyrchu'r sioeau teledu cyllideb mwyaf yn y DU, i'w henw da am feithrin talent o lawr gwlad i gerddorion conservatoire, i animeiddwyr, dylunwyr gemau ac artistiaid o'r radd flaenaf.

Mae chwaraeon hefyd wedi bod yn elfen greiddiol o'n heconomi ymwelwyr, gyda'n timau proffesiynol a cenedlaethol yn denu miliynau o fynychwyr bob blwyddyn. Mae ein talent leol hefyd wedi bod heb ei hail.

Gan adeiladu ar ei chryfderau ond hefyd gan ddysgu o wendidau a amlygir gan y pandemig ym mhob dinas, bydd Caerdydd yn ceisio datblygu ei hasedau creadigol, diwylliannol a chwaraeon i gefnogi ei heconomi, cefnogi lles ei thrigolion, a gwneud y ddinas yn lle gwell i fyw, gweithio ac ymweld ag ef. Bydd hyn yn cynnwys ail-lunio canol y ddinas i fod yn ddiogel ac yn bleserus fel man rhyngweithio unigryw ar gyfer busnes, y celfyddydau, digwyddiadau a manwerthu. Bydd yn ymwneud â darparu lle i'n cymuned greadigol ffynnu. Mae hefyd yn ymwneud â darparu'r cyfleusterau i bobl gymryd rhan.

Byddwn hefyd yn gweithio i ddatblygu Bae Caerdydd, gyda'r arena newydd fel catalydd, i ddatblygu clwstwr o greadigrwydd, gan ddwyn ynghyd y rhagoriaeth sydd eisoes yn bresennol yn y ddinas megis Canolfan Mileniwm Cymru, i greu canolbwynt i'r sector creadigol yng Nghymru, lle nid yn unig y gallwch weld y perfformiadau gorau, ond hefyd lle mae'r cynrychiadau gorau'n cael eu creu.

Mae chwaraeon yn rhan fawr o'n diwylliant, o'n timau proffesiynol, i'n talent leol, i'r miloedd o dimau a chlybiau llawr gwlad yn ein dinas. Rhan o'n hymateb yw cydnabod manteision cefnogi gweithgarwch ar lawr gwlad ar draws ein holl gymunedau.

Prif Faterion

- Mae'r pandemig wedi codi pwysigrwydd y celfyddydau, diwylliant a'r defnydd creadigol o ofod.
- Bydd y sector creadigol yn cael ei greithio, ond yn awyddus i ddychwelyd.
- Mae diwylliant, creadigrwydd a threftadaeth (gan gynnwys chwaraeon) yn faterion pwysig i drigolion Caerdydd, ond maent hefyd yn denu busnesau ac ymwelwyr.
- Mae dinasoedd ledled y byd yn croesawu diwylliant fel ffordd o wahaniaethu.
- Bydd profiadau lleol yn dod yn bwysicach o ran denu twristiaeth ddomestig ac ehangach.
- Mae diwylliant hefyd yn cael ei gydnabod fwyfwy fel ased lles allweddol.
- Mae angen i ddinasoedd ganiatáu ar gyfer gweithgareddau creadigol a diwylliannol a darparu lle iddynt.

DRAFFT

Ein Blaenoriaethau

Rhoi diwylliant wrth wraidd ailddatblygu, creu lleoedd a manau y mae pobl am fod ynndynt ac o'u cwmpas, a chefnogi economi fwy creadigol.

Buddsoddi yn ein seilwaith creadigol, o gyfathrebu digidol i weithdai a stiwdios artist cost isel, i leoedd gwneuthurwyr a lleoliadau llawr gwlad, gan alluogi ein pobl greadigol fedrus i ffynnu, a chydabod y rôl nag y gall diwylliant a chreadigrwydd ei chwarae wrth ddatblygu dinas well.

Cofleidio Strategaeth Dinas Gerdd Caerdydd i wneud Caerdydd y ddinas gyntaf yn y DU i ymgorffori cerddoriaeth yn strwythur ei dinas – o gynllunio a thrwyddedu i les cymdeithasol a thwristiaeth.

Cefnogi buddsoddiad i annog cyfranogiad mewn chwaraeon ar bob lefel.

Datblygu Strategaeth Ddigwyddiadau ôl-COVID newydd gyda Llywodraeth Cymru i gefnogi sector digwyddiadau sy'n canolbwyntio ar y cartref sy'n darparu rhaglen gynaliadwy o ddigwyddiadau, gan gefnogi ein busnesau ein hunain i ddatblygu ein heconomi ymwelwyr.

Prosiectau a Gynigir

Codi'r arena 15,000 sedd newydd ym Mae Caerdydd a sefydlu rhaglen gymorth cerddoriaeth ar lawr gwlad gysylltiedig.

Datblygu partneriaeth greadigol newydd i Gymru yng nghanol Bae Caerdydd i ddatblygu mwy o gynyrchiadau cartref a chefnogi swyddi a busnesau lleol.

Datblygu cynigion ar gyfer gwelliannau i'r tir cyhoeddus yn Stryd Womanby i greu calon ddiwylliannol yng nghanol y ddinas.

Datblygu cynllun adfywio a arweinir gan ddiwylliant ar gyfer Sgwâr Mount Stuart sy'n darparu lle i fusnesau creadigol, ac sy'n ail-lunio treftadaeth ddiwylliannol Butetown.

Sefydlu cynlluniau ar gyfer hybiau creadigol newydd ar gyfer busnesau yng nghanol y ddinas ac yng nghanol ein hardaloedd, gan ddarparu lle hyblyg i artistiaid a phobl greadigol ledled Caerdydd.

Cynnal **gwyl Dinas Gerdd Caerdydd fel y cyntaf o** ddigwyddiadau diwylliannol cartref newydd arfaethedig y ddinas i roi hwb i'r strategaeth digwyddiadau newydd.

Datblygu'r achos busnes dros Ganolfan Celfyddydau Cyfoes newydd i Gaerdydd, gyda'r bwriad o ddatblygu gofod arddangos cyntaf Cymru sy'n berthnasol yn rhyngwladol ar gyfer celfyddyd gyfoes.

Archwilio ddichonoldeb Caerdydd fel dinas groeso ar gyfer Cwpan y Byd 2030.

Adeiladu felodrom newydd a chyfleuster beicio a rhedeg awyr agored yn y Pentref Chwaraeon Rhyngwladol.

Cenhadaeth 5: Dinas Technoleg

Mae'r pandemig wedi gweld technoleg yn cael ei mabwysiadu'n gyfanwerthol ar draws bron pob sector, a hynny yw mabwysiadu arferion gweithio hyblyg bron ar unwaith i lawer, neu mae'r datblygiadau digidol arloesol yn y sector lletygarwch wedi'u mabwysiadu drwyddi draw. Mae technoleg wedi ein helpu i reoli effaith COVID-19 ar iechyd, tra hefyd gefnogi busnesau y byddai angen iddynt gau fel arall.

Roedd ymateb y DU i'r dirywiad economaidd blaenorol yn gysylltiedig â chyfnod hir o lwyfannu mewn twf cynhyrchiant, gan amlygu ei hun yn yr adferiad cyflog isel a waethygodd wahaniaethau incwm. Mae angen i ddinasoedd ymateb mewn ffordd sy'n creu cyfoeth i'w dinasyddion, ac nid dim ond y rhai sy'n rheoli cyfalaf.

Fodd bynnag, nid yw dinasoedd cynhyrchiol bellach yn dibynnu ar adnoddau naturiol na diwydiant trwm. Mae dinasoedd llwyddiannus heddiw yn cael eu sbarduno gan sgiliau, gwybodaeth ac arbenigedd y bobl a'r busnesau sy'n byw ac yn gweithredu yno.

Mae'r pandemig wedi dangos yr effaith y gall buddsoddi mewn technoleg ei chael i wella ein bywydau a chefnogi twf busnes. Wrth i Gaerdydd ddod allan o'r pandemig mae angen i ni adeiladu ar ein cryfderau fel dinas fywiog a chlyfar i dyfu ein heconomi wybodaeth, gan greu nid yn unig mwy o swyddi, ond rhai gwell.

Er mwyn gwneud hyn, mae angen gweithio gyda busnes, gweithio gyda'n prifysgolion, a gweithio gyda'n cymunedau. Mae angen i ni sicrhau ein bod yn cadw ein pobl dalentog, ac yn rhoi'r sylfaen iddynt ryddhau eu potensial. Mae hyn yn golygu creu'r rhwydweithiau y gallant ffynnu ohonynt, darparu'r amgylchedd gwaith lle gallant gydweithio, a chael asgwrn cefn seilwaith gwych ar waith.

Mae hefyd yn bwysig nodi nad oes angen swyddfeydd Gradd A ar fusnesau technoleg bob amser i ffynnu, mae dechrau technoleg y dyfodol yr un mor debygol o ddechrau mewn canolfan gydweithio yng nghanol y ddinas, y Bae, neu yn un o'n cymunedau. Dangosodd buddsoddiadau fel Tramshed yn Grangetown y ffordd ar gyfer manau o'r fath, a'r busnesau sy'n gystadleuol yn rhyngwladol a all ddeillio ohonynt.

Fodd bynnag, rhaid inni gefnogi technoleg ar bob cam datblygu, a darparu lle o ansawdd uchel i fusnesau sydd angen manau penodol iawn, neu fod lle i dyfu eu gweithrediad yn hanfodol neu fel arall rydym yn colli busnesau gorau a disgleiriaf ein dinas. Mae prosiectau fel Parc Caerdydd yn rhan annatod o hyn, yn ogystal â chefnogaeth i sector gwyddorau bywyd newydd y ddinas.

Prif Faterion

- Bydd crynodiad, arloesedd, creadigrwydd yn parhau i sbarduno twf economaidd a chyflogau.
- Mae gweithio cyfunol yma i aros – ac mae mabwysiadu technoleg wedi'i gyflymu.
- Mae cyfleoedd i ddinasoedd llai fanteisio ar y posibilrwydd o symud i ffwrdd o'r 'dinasoedd mega'.
- Mae technoleg wedi galluogi busnesau i weithredu a datblygu drwy'r pandemig.
- Mae gwasanaethau cyhoeddus hefyd wedi croesawu a defnyddio technoleg i ddarparu gwasanaethau a gwella perfformiad.
- Bydd dinasoedd cystadleuol y dyfodol yn dibynnu ar ddiwylliant menter sy'n canolbwyntio ar dechnoleg a gweithlu medrus cysylltiedig.

Ein Blaenoriaethau

Sefydlu canol dinas Caerdydd a Bae Caerdydd fel 'Canolfan Dechnoleg' i Gymru, gan ddenu, cadw a datblygu busnesau'r dyfodol.

Cefnogi eco-system dechnolegol 'busnes newydd i gynig cyhoeddus cychwynnol (IPO)', gan greu rhwydwaith o leoedd ar gyfer pob cam o ddatblygu busnes, a rhaglenni o gymorth busnes a chymorth ariannol i fusnesau sydd â phartneriaid yn y sector preifat.

Cryfhau'r berthynas rhwng Caerdydd a phrifysgolion sy'n canolbwyntio ar bolisi cyhoeddus ac ymchwil datblygu economaidd i'r ddinas.

Buddsoddi yn y seilwaith i gefnogi busnesau technoleg yn y ddinas o bob lliw a siâp, gan ail-lunio adeiladau i ddatblygu clystyrau o fusnesau sy'n seiliedig ar wybodaeth.

Gwneud technoleg yn rhan annatod o'r gwaith o ddarparu gwasanaethau cyhoeddus yn y dyfodol.

Prosiectau a Gynigir

Darparu dull 'Dinas Technoleg' newydd sy'n darparu rhaglenni pwrpasol ar gyfer cymorth i'r sectorau technoleg, cyllid, creadigol a gwyddorau bywyd.

Sefydlu Cronfa Ecwiti ar gyfer busnesau twf uchel yn y ddinas.

Cefnogi'r gwaith o ddatblygu rhwydwaith Tramshed Tech newydd yn y ddinas i ddarparu sbectrwm llawn o gymorth ar gyfer busnes technoleg sy'n datblygu, datblygu gofod, cymorth sgiliau, rhwydweithiau a chysylltiadau â chyllid ar gyfer busnesau newydd a sefydledig.

Cefnogi'r gwaith o ddatblygu achos busnes ar gyfer Parc Gwyddorau Bywyd newydd gyda Bwrdd Iechyd Prifysgol Caerdydd a'r Fro sy'n cyflymu datblygiad sector gwyddorau bywyd y dinas-ranbarth, ac yn denu'r busnesau newydd gorau yn y sector.

Cefnogi'r gwaith o ddarparu Parc Caerdydd, canolfan twf busnes newydd yn y ddinas, fel rhan hanfodol o gynig seilwaith busnes y ddinas.

Sefydlu trefniant ffurfiol newydd gyda phrifysgolion y ddinas i rannu gwybodaeth ac arbenigedd wrth ddatblygu polisi cyhoeddus.

Datblygu cynllun i Gaerdydd ddod yn Ddinas Glyfar i reoli ynni, llif traffig, tagfeydd ac ansawdd aer.

Gweithio gyda phartneriaid i ddatblygu cysylltiadau rheilffordd rhwng y ddinas a'r ddinas, gan gynnwys gwell gwasanaethau i Lundain, Bryste ac Abertawe.

Cyflwyno cynigion ar gyfer gofod deori a gofod ehangu busnes ar gyfer y sectorau technoleg ariannol, creadigol a seiberddiogelwch.

Datblygu'r achos dros adleoli un o brif adrannau Llywodraeth y DU i Gaerdydd fel rhan o'r rhaglen Lleuedd ar gyfer Twf.

Cenhadaeth 6: Adferiad Un Blaned

Yn gyffredinol, mae dinasoedd ledled y byd yn croesawu ymateb di-garbon, gwyrddach, glanach a mwy cynaliadwy i'r pandemig, gan greu cymunedau gwell i fyw ynddynt.

Tynnwyd sylw at bwysigrwydd amgylchedd lleol, gan gynnwys aer glân, sgwariau cyhoeddus, parciau a mannau gwyrdd yn ystod y pandemig. Mae mwy ohonom wedi bod yn defnyddio'r mannau hyn, ac maent wedi dod yn bwysicach fyth i'n lles. Mae'r gostyngiad dros dro mewn allyriadau wedi gwella mannau sydd fel arfer llawn tagfeydd, yn ogystal ag annog mwy o deithio llesol.

Wrth i Gaerdydd ddod allan o argyfwng COVID-19, rhaid dod â brys, a natur radical yr ymyriadau, a nodweddi ymateb y ddinas i'r pandemig, yn awr i fynd i'r afael â'r argyfwng hinsawdd.

Mae strategaeth Caerdydd Un Blaned yn nodi uchelgais i Gaerdydd ddod yn Ddinas Carbon Niwtral erbyn 2030. Mae'n amlinellu ystod eang o weithgarwch i leihau carbon, gan greu cyfleoedd economaidd a hyrwyddo lles cymdeithasol. Mae effaith economaidd COVID-19 wedi cynyddu pwysigrwydd y dull hwn, a bydd y Cyngor yn gweithio i gyflymu'r prosiectau lleihau carbon hynny a fydd yn creu swyddi ac yn lleihau costau byw pobl yn y ddinas.

Mae nifer o fentrau mawr eisoes yn cael eu datblygu i helpu i ddatgarboneiddio'r ddinas. Mae fferm solar i'r ddinas wedi'i chwblhau'n ddiweddar, gan gynhyrchu 9MW o ynni glân, mae'r gwaith o adeiladu rhwydwaith gwresogi ardal mawr ar fin dechrau, gan ddarparu allyriadau gwresogi lleihau carbon o 80% mewn adeiladau cysylltiedig, ac mae rhaglen ôl-ffitio ynni tai yn cael ei datblygu gydag uchelgais tymor hwy o wneud 2,000 o gartrefi y flwyddyn yn gynhesach, yn wyrddach ac yn rhatach i'w rhedeg, yn enwedig yn rhai o rannau mwyaf difreintiedig y ddinas. Rydym hefyd yn gosod datganiad cenhadaeth i wella perfformiad ynni ystâd y Cyngor yn sylweddol, gan symud tuag at adeiladu newydd di-garbon, ac rydym yn gweithredu prosiect Coed Caredydd a fydd yn gweld cynnydd sylweddol yn arwynebedd y ddinas sy'n cael ei drosglwyddo i blannu coed a gwell bioamrywiaeth.

Mae mesurau ar waith i wella ansawdd aer ar draws y ddinas, yn enwedig yn Stryd y Castell. Bydd rhaglen fuddsoddi gwerth £21 miliwn yn gwella ansawdd aer yn sylweddol drwy welliannau trawsnewidiol i'r seilwaith trefol, trafndiaeth gyhoeddus a theithio llesol.

Yn y tymor byr, gwneir pob ymdrech i sicrhau bod pobl yn teimlo'n ddiogel ac yn hyderus yn dychwelyd i ddefnyddio trafndiaeth gyhoeddus. Yn y tymor hwy, bydd y Cyngor yn datblygu'r pecyn trawsnewidiol o brosiectau trafndiaeth a nodir yn y Papur Gwyn ar Drafndiaeth.

Ein nod dros y deng mlynedd nesaf yw trawsnewid yn sylfaenol y ffordd y mae pobl yn symud o amgylch y ddinas, gan leihau'r ddibyniaeth ar geir preifat tra'n mabwysiadu targedau rhanedig moddol heriol ar gyfer teithio llesol a thrafndiaeth gyhoeddus.

Mewn ymateb i'r argyfwng hinsawdd bydd y Cyngor hefyd yn addasu ei bolisiau a'i arfer sefydliadol ei hun i arwain y broses o drosglwyddo Caerdydd i economi carbon isel. Bydd y mesurau'n cynnwys cynyddu'r nifer sy'n manteisio ar weithio cyfunol a theithio llesol ymysg staff, gyrru ein gweithgareddau caffael i annog ac yna cael gwared ar yr holl blastig untro yn lleoliadau'r Cyngor a mynd ar drywydd yr ymadawiad parhaus o danwydd ffosil gan Gronfa Bensiwn Caerdydd a Bro Morgannwg.

Yr un mor bwysig yw mabwysiadu technoleg newydd. Mae clwstwr o dechnolegau arloesol yn dod i'r amlwg, a bydd pob un ohonynt yn cefnogi economi fwy arloesol a chynhyrchiol. Mae dinasoedd blaengar yn manteisio ar y cyfleoedd hyn i greu swyddi a diogelu'r amgylchedd drwy sefydlu rhaglenni buddsoddi sylweddol mewn cynlluniau economi werdd. Mae hon yn ystyriaeth bwysig o ystyried bod yr economi werdd wedi tyfu tua 5% dros y 10 mlynedd diwethaf, gan egluro bod yn rhaid i dwf economaidd yng Nghaerdydd fod yn dwf gwyrdd.

Prif Faterion

- Ar ôl COVID, yr argyfwng hinsawdd fydd yr her a'r risg fwyaf i ddinasoedd o hyd.
- Mae'r pandemig wedi codi pwysigrwydd ein hamgylchedd lleol.
- Mae'r gostyngiad mewn allyriadau wedi creu amgylcheddau gwell a gwell mannau mewn ardaloedd canol dinas sydd fel arall yn brysur.
- Mae ein defnydd o barciau a mannau gwyrdd wedi codi, a disgwylir iddo aros yn uwch na lefelau cyn y pandemig.
- Mae twf yr economi werdd yn gyfle enfawr i dyfu swyddi, gyda'r potensial i brosiectau uniongyrchol greu niferoedd sylweddol o swyddi newydd.
- Bydd llifogydd yn dod yn fwy o berygl a fydd yn gofyn am liniaru drwy gynllunio a buddsoddi'n well mewn amddiffynfeydd.

Ein Blaenoriaethau

Cyflawni Strategaeth Caerdydd Un Blaned, gyda'r nod o ddod yn ddinas carbon niwtral erbyn 2030, a mabwysiadu egwyddorion 'di-dlodi, di-garbon' wrth i ni wella o'r pandemig.

Defnyddio potensial marchnad yr Adferiad Gwyrdd i greu swyddi lleol.

Llunio polisiau a chanllawiau cynllunio i hwyluso a gwneud y mwyaf o ddatblygiadau gwydn, ynni isel, sy'n defnyddio adnoddau'n effeithlon ledled y ddinas. Yn hollbwysig, byddwn hefyd yn arwain drwy esiampl yn hyn o beth yn ein gweithgareddau adeiladu ein hunain.

Defnyddio **pŵer penderfyniadau gwariant a buddsoddi** Cyngor, a'i bolisiau, arferion a phartneriaethau sefydliadol ei hun i sicrhau'r budd cymdeithasol ac amgylcheddol mwyaf posibl.

Buddsoddi mewn cartrefi a chymdogaethau cynaliadwy sy'n lleihau ôl troed carbon a chostau ynni i'n cymunedau.

Datblygu'r seilwaith i wneud Caerdydd y ddinas fwyaf cyfeillgar i Gerbydau Trydan yn y DU, a hyrwyddo ac ehangu seilwaith ar gyfer amrywiaeth o gerbydau megis, gan gynnwys beiciau trydan.

Sicrhau bod y ddinas yn cael ei pharatoi a'i diogelu rhag llifogydd.

Prosiectau a Gynigir

Gweithio gyda phartneriaid rhanbarthol i ddatblygu cynigion ar gyfer rhaglen ôl-ffitio dorfol ar gyfer cartrefi, cynyddu a chyflymu gwaith i wneud cartrefi presennol yn fwy effeithlon o ran ynni, mynd i'r afael â thlodi tanwydd, ac ysgogi meysydd newydd ar gyfer datblygu sgiliau a chyflogaeth.

Ceisio sefydlu rhwydwaith monitro aer glân sy'n hygyrch i'r cyhoedd mewn amser real ledled y ddinas.

Darparu 4,000 o gartrefi cynaliadwy newydd, wedi'u hadeiladu i safonau carbon isel, ar raddfa a chyflymder sy'n canolbwyntio ar gartrefi deiliadaeth gymysg fforddiadwy, cynaliadwy a charbon isel.

Parhau i fuddsoddi mewn teithio llesol a chynaliadwy, gan gynnwys ehangu'r gwasanaeth llogi Nextbike ar draws y ddinas, gan fuddsoddi mewn pwyntiau gwefru trydan sydd ar gael i'r cyhoedd.

Darparu rhwydwaith beicio integredig ac ar wahân, a datblygu Cynlluniau Teithio Llesol a llwybrau cerdded a beicio hygyrch ar gyfer pob ysgol.

Ymchwilio i bibell newydd o brosiectau cynhyrchu ynni adnewyddadwy ar dir y Cyngor i gynhyrchu ynni glân ac adnewyddadwy, at ddefnydd lleol uniongyrchol ac i helpu i ddatgarboneiddio trydan y Grid Cenedlaethol ymhellach.

Cyflawni Cam 1 a Cham 2 Rhwydwaith Gwres Lleol ar gyfer Bae Caerdydd a Chanol y Ddinas.

Archwilio gyda phartneriaid gynigion ar gyfer ynni'r llanw i harneisio potensial ynni Aber Afon Hafren a sefydlu clwstwr o fusnesau cysylltiedig.

Sefydlu cynigion ar gyfer rhaglen o fuddsoddi mewn seilwaith cerbydau trydan.

Gweithio gyda Bws Caerdydd a chwmnïau bysiau eraill i wneud gwaith gwyrdd ar fflyd fysiau'r ddinas, gan gynnwys cyflwyno bysiau trydan batri dim allyriadau newydd fel rhan o foderneiddio a gwella Bws Caerdydd.

Hyrwyddo bwyd iach, lleol a charbon-isel drwy gyflawni Strategaeth Fwyd Caerdydd.

Sefydlu Fferm Coed y Ddinas fel rhan o'r uchelgais i gynyddu cwmpas canopi coed y ddinas a chyflwyno Rhaglen Coed Caerdydd o blannu coed ar raddfa fawr ar draws y ddinas.

Cyflawni'r Cenadaethau

Gweithio gyda'n gilydd i ddatblygu Prifddinas Wyrddach, Decach a Chryfach

Mae'r argyfwng wedi nodi'r angen i ddinasoedd, cynghorau a'r llywodraeth fyfyrion ar sut y maent yn galluogi adferiad a thrawsnewid. Mae datganoli **pŵer**, cyfrifoldebau a chyllid yn gynt, a gweithio'n arloesol mewn partneriaeth rhwng pob haen o lywodraeth wedi bod yn sail i ddinasoedd llwyddiannus yn rhyngwladol, a dylai Caerdydd fod yn rhan o'r stori honno.

Ledled y byd mae tystiolaeth ar berfformiad dinasoedd yn awgrymu eu bod yn cyflawni fwyaf dros eu trigolion, eu rhanbarth a'u cenedl pan gânt eu grymuso i weithio mewn partneriaeth â haenau eraill o lywodraeth. Cydweithio, gwneud y penderfyniadau cywir, ar y lefel gywir, at y diben cywir.

Hefyd, mae angen i ddinasoedd gydnabod bod angen mwy na geiriau i ddatblygu eu hagenda, ac i'r perwyl hwnnw mae angen sefydlu'r modd i wneud hynny.

Yn achos Caerdydd, mae hyn yn golygu sefydlu trefniadau llywodraethu arloesol rhwng y Cyngor, Llywodraeth Cymru, Prifddinas-Ranbarth Caerdydd, partneriaid Porth y Gorllewin a Llywodraeth y DU, wedi'u llunio gan ddiben cyffredin tra'n cydnabod hefyd angen y ddinas i bennu ei hagenda ei hun a'i grymuso i gyflawni.

Bydd hyn hefyd yn gofyn am fodelau gweithio newydd sy'n cymhell twf o amgylch nodau cyhoeddus, gan ddwyn ynghyd strwythurau llywodraethu a mecanweithiau ariannol newydd sy'n annog buddsoddiad sy'n sbarduno manteision cyhoeddus.

I Gymru, mae hefyd yn hanfodol bod rôl unigryw'r brifddinas yn cael ei chydabod a'i hadlewyrchu yn ei hagenda polisi a datblygu economaidd.

I wneud hyn byddwn yn:

Sbarduno cystadleurwydd drwy gydweithio

Byddwn yn gweithio gyda Llywodraeth Cymru i gefnogi eu hagenda economaidd, a sefydlu prifddinas fodern, gynaliadwy a chynhwysol sy'n cyflawni dros ein cenedl.

Byddwn yn gweithio gyda'n cydweithwyr mewn llywodraeth leol ym Mhrifddinas-Ranbarth Caerdydd i sefydlu Cydbwyllgor Corfforaethol sy'n gweld adnoddau'n cael eu datganoli i lefel ranbarthol mewn ffordd sy'n galluogi llywodraeth leol i gefnogi economi ranbarthol gryfach.

Byddwn yn gweithio gyda Phorth y Gorllewin i ddenu buddsoddiad ar raddfa ryngwladol, ac yn cydnabod y potensial ar gyfer asedau a rennir ar draws y rhanbarth i wella ein cystadleurwydd cyffredinol.

Byddwn yn gweithio gyda Llywodraeth y DU fel rhan o'r agenda Lefelu i sefydlu Caerdydd fel dinas haen uchaf yn y DU.

Sefydlu modelau gweithio newydd

Byddwn yn edrych ar fodelau fel Compactau Seilwaith Lleoedd, gyda'r bwriad o sefydlu 'Compact Prifddinas' sy'n ysgogi buddsoddiad er budd Cymru gyfan.

Byddwn yn archwilio'r defnydd o fodelau cipio gwerth sy'n cymhell datblygu cynaliadwy.

Byddwn yn gweithio gyda phob lefel o lywodraeth i gysoni ffynonellau ariannu allanol o amgylch diben cyffredin.

Byddwn yn sefydlu trefniadau ffurfiol gyda'n prifysgolion i gael yr effaith fwyaf posibl ar ein heconomi a datblygu cymunedol.

Prifddinas Ryngwladol

Byddwn yn ailddatgan ein rôl ryngwladol drwy gymryd rhan mewn rhwydweithiau rhyngwladol.

Byddwn yn gweithio gyda'n dwy ddinas i sefydlu rhaglen o gyfnewidfeydd proffesiynol ar gyfer unigolion a busnesau.